

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Volnočasové a čtenářské aktivity žáků ve školní družině: kvalitativní
výzkum

Leisure and reading activities of school group pupils: qualitative research

Elena Vagenknechtová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

2024

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Volnočasové a čtenářské aktivity žáků ve školní družině: kvalitativní výzkum* potvrzuji, že jsem ji vypracoval/a pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 4. 7. 2024

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce PhDr. Veronice Laufkové, PhD., za její vstřícnost, trpělivost, ochotu, cenné rady i připomínky, čas a lidský přístup, který mi při tvorbě mé bakalářské práce věnovala.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce jsou volnočasové a čtenářské aktivity žáků ve školní družině. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou neboli praktickou část. V teoretické části je vymezena terminologie čtenářské gramotnosti, volného času a zájmových aktivit dětí mladšího školního věku.

Hlavním cílem praktické části bylo zmapovat volnočasové aktivity žáků, kteří navštěvují školní družinu, konkrétně žáky 3. ročníku, zjistit jejich vztah ke čtení a objasnit, ke kterému literárnímu žánru se kloní a proč, odhalit čemu a v jakém měřítku se ve volném čase věnují, zda dávají přednost přípravě do školy nebo naopak, zda jakákoli příprava absentuje a věnují se plně odpočinkovým a relaxačním aktivitám. Data byla sbírána prostřednictvím dotazníkového šetření a z rozhovorů s žáky.

Praktická část dále prezentuje aktivity, které jsou s žáky ve školní družině realizovány v rámci podpory čtenářských dovedností a zejména motivaci k četbě: vytvoření čtenářské prostředí (knihovnička a čtenářský strom); zapojení aktivit podporujících čtenářství: výroba záložek do knihy, práce se čtenářskými listy a čtenářskými kostkami, tvorba vlastní miniknihy; spolupráce s městskou knihovnou. Závěr praktické části obsahuje vyhodnocení všech těchto realizovaných aktivit.

KLÍČOVÁ SLOVA

čtení, čtenářství, volný čas, družina, mladší školní věk, základní škola

ABSTRACT

Bachelor's thesis is aimed to the leisure and reading activities of pupils in the school club. The work is divided into a theoretical and an empirical or practical part. In the theoretical part, the terminology of reading literacy, free time and interest activities of children of younger school age is defined.

The main goal of the practical part was to map the free-time activities of pupils who attend the school club, specifically 3rd year pupils, to find out their relationship to reading and to clarify which literary genre they prefer and why, to reveal what and to what extent they are engaged in their free time, whether they prefer preparing for school or vice versa, whether any preparation is absent and they devote themselves fully to rest and relaxation activities. Data were collected through a questionnaire survey and from interviews with pupils.

The practical part further presents the activities that are implemented with the pupils in the school group as part of the support of reading skills: creating a reading environment (bookcase and reading tree); involvement in activities supporting reading: making book bookmarks, working with reading sheets and reading cubes, creating your own mini-book; cooperation with the city library. The conclusion of the practical part contains an evaluation of all these implemented activities.

KEYWORDS

reading, reading acitivity, free time, leisure, elementary school

Obsah

Úvod a cíl práce.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Charakteristika dětí mladšího školního věku	8
2 Volný čas a trávení volného času dětmi	9
2.1 Definice volného času	9
2.2 Školní družina.....	12
2.3 Zájmové činnosti	13
2.4 Volný čas a mimoškolní aktivity dětí pohledem výzkumů	14
3 Čtení, čtenář, čtenářská gramotnost, čtenářství a jeho rozvoj	15
3.1 Vymezení základních pojmů	15
3.2 Faktory ovlivňující čtenářství.....	18
3.3 Čtenářství současných dětí	19
3.4 Rozvoj čtenářství u dětí mladšího školního věku.....	22
II. PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 Metodologie.....	25
4.1 Cíl práce.....	25
4.2 Metody sběru dat	25
5 Charakteristika výzkumného vzorku	26
5.1 Charakteristika skupiny žáků jako celku	26
5.2 Charakteristika jednotlivých žáků	28
6 Výsledky.....	32
6.1 Jak žáci tráví svůj volný čas	32
6.2 Jak se pracuje v družině na rozvoji čtenářství	35

6.3 Družina pohledem žáků	36
6.4 Realizované aktivity k rozvoji čtenářství žáků ve družině	37
6.4.1 Čtenářský strom	39
6.4.2 Knihovnička	40
6.4.3 Záložky do knihy a čtecí okénka	40
6.4.4 Čtenářský list	41
6.4.5 Tvorba vlastní miniknihy	42
6.4.6 Návštěva školní knihovny	42
6.4.7 Tvorba příběhu na základě čtenářských kostek	44
6.5 Vyhodnocení oblíbenosti jednotlivých činností k rozvoji čtenářství	45
7. Vyhodnocení cílů práce	47
Závěr	50
Seznam použitých informačních zdrojů	52
Seznam příloh	55

Úvod a cíl práce

„Kniha je základem poznání, učitelem věků, vládcem království ducha“.

Seneca

Toto téma bakalářské práce mne oslovilo a rozhodla jsem se ho zpracovat, neboť sama velmi ráda čtu. Řadu let pracuji s dětmi všech věkových kategorií a vím, jak je čtení pro děti důležité a přínosné, pro ty nejmenší často i uklidňující. Četla jsem dětem v jeslích před poledním spánkem, v mateřské škole k odpočinku, v družině při poledním klidu v rámci odpočinkových aktivit i vlastnímu synovi večer na dobrou noc. Práci s knihou vnímám jako velmi opomíjenou, proto jsem se rozhodla ji věnovat. Školní družina nabízí prostor k prohlubování znalostí a budování nových i vhodných návyků vedoucích k podpoře čtenářství. Cílem je porozumět faktorům, kterými lze ovlivnit vztah žáků ke knize a čtenářství vůbec. Seznámit se s aktivitami, které mohou přispět k rozvoji čtenářské gramotnosti. Výsledky pak mohou být cenným zjištěním a výchozím materiálem pro období studia v následujících letech.

Cílem této bakalářské práce je zmapovat volnočasové a čtenářské aktivity současných žáků 3. ročníku ze školní družiny, konkrétně jsem si stanovila následující čtyři cíle.

Cíl 1: Zmapovat všechny volnočasové aktivity dětí (organizované i volná hra).

Cíl 2: Zmapovat jejich čtenářské aktivity (frekvence četby, oblíbená kniha, kniha jako dárek, předčítání/poslech atd.).

Cíl 3: Zmapovat a popsat oblibu četby u žáků z výzkumného vzorku.

Cíl 4: Podpořit pozitivní vztah dětí ke čtení a literatuře jako takové.

Zejména cíl 5 považuji za stěžejní: kladla jsem si za cíl umožnit žákům vnímání radosti ze čtení a podpořit jejich vnitřní motivaci, neboť čtenářství nemá důležité postavení jen ve vzdělávání žáků, ale i v jejich budoucím životě. Je též spolehlivým základem všeobecného vzdělání, a to ve formě gramotnosti základní, která je nejen čtenářská, ale i pisatelská, kterou též nelze opomíjet.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části nejprve vymezuji pojmy, které souvisí se čtenářskou gramotností. Následně se zaměřuji na charakteristiku dětí mladšího školního, neboť právě tato cílová skupina byla součástí mého výzkumu. A dále definuji volný čas a aktivity s ním spojené.

1 Charakteristika dětí mladšího školního věku

Mladší školní věk je období ve srovnání s tím, co předcházelo i co bude následovat, poměrně klidné, nebouřlivé a také šťastné, jak uvádí Říčan (2006). O žácích mladšího školního věku (v období mezi 6. a 11. rokem) hovoříme jako o **střízlivých realistech**.

V **tělesném vývoji** školáka dochází k růstovým změnám, mění se tělesné proporce. Výměna mléčného chrupu za trvalou dentici, změna v postavení čelistí i tvaru obličeje. Rysy obličeje ztrácí dětské klenutí čela a více se přibližují podobě dospělého. Přestože růst mozku desetiletého školáka zpomaluje, až do dospělosti se bude strukturálně zdokonalovat. Děti dokáží vydržet téměř v neustálém pohybu a při svých hrách se zdají neunavitelné, zde se však musíme mít na pozoru, neboť se snadno dětský organismus vyčerpá, ale na druhou stranu velmi rychle nabere nových sil.

Kopecká (2011, strana 137) k **somatickému vývoji** dodává, že se „významně zlepšuje hrubá motorika, pohyby jsou rychlejší, svalová síla větší a nápadná je též zlepšená koordinace pohybů celého těla. Roste zájem dítěte o pohybové hry.“ Nejen z těchto poznatků bychom měli vycházet při výběru vhodných činností, které můžeme dětem ve volném čase nabízet třeba ve školní družině.

Co se týče **kognitivního vývoje**, pozornost, její rozsah, kvalita a schopnost soustředění se zlepšuje a roste. Výrazně se rozvíjí aktivní úmyslná pozornost. Postupný rozvoj myšlení vede k rozvoji logické paměti. Názorné myšlení je nahrazeno stadiem konkrétních operací dle Jeana Piageta. Ten v teorii kognitivního vývoje definoval čtyři základní vývojová stadia dítěte (srov. Kopecká, 2011). Období střízlivého realismu, jak toto období označuje Říčan (2006), se mění v realismus kritický, neboť dítě začíná získávat informace o okolním světě z širšího okolí a jiných zdrojů než jen od známých autorit.

Učení dítěte probíhá různými metodami, jak uvádí Kopecká (2011), a to metodou pokus a omyl, logickým odvozováním, usuzováním na základě předchozích zkušeností a nápodobou. Vágnerová (2012) k tomu dodává, že myšlení mladšího školáka je vázáno na realitu. Ve svých úvahách nejraději vychází z vlastní zkušenosti.

Pokud jde o **sociální vývoj dětí mladšího školního věku, začínají se zde** projevovat rozdíly ve skupinách složených na základě pohlaví. Na základě úspěchu ve skupině se děti dostávají do středu pozornosti či na její okraj. Děti také začínají být více kritické a v oblasti kognitivní se city stávají stálejší. Vznikají nové citové hodnoty, tzv. vyšší city (estetické, etické, morální). (Vágnerová, 2012).

V řeči jsou znatelné rozdíly po obsahové stránce, tak ve kvalitě verbálního projevu, která závisí i na objemu slovní zásoby. Důležitou součástí **rozvoje řeči**, jakož i celkového rozvoje osobnosti a charakteru dítěte v mladším školním věku je rozvoj čtenářských dovedností a vztahu k četbě. Tento věk je vůbec nejpodstatnějším obdobím pro formování aktivního vztahu ke knihám, který bohužel nevznikne jen tím, že se dítě naučí číst.

2 Volný čas a trávení volného času dětmi

2.1 Definice volného času

Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnost sebeurčující a sebevytvářející (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

Pojem volný čas má různé definice. Spojujeme ho hlavně s dětmi, a proto je propojen s veškerými aktivitami, které probíhají mimo vyučování. Ve 20. století označovaném jako století dítěte „vznikl dokonce zcela nový obor – pedagogika volného času, který se zabývá mimoškolními aktivitami dětí a jejich vlivem na výchovu a vzdělávání“ (Friedlanderová a kol., 2018, s. 16).

Využití volného času je závislé na řadě faktorů a mění se i věkem. Já se věnuji věkové kategorii mladšího školního věku tj. 8–9 let. Rozhoduje nejen aktuální nabídka aktivit, často i preference rodičů více než dětí. Četba knih by měla být pro děti zábavou, nejen školní povinností. Měla by být dobrovolná, zábavná a naučná zároveň. Volný čas lze dále rozdělit na organizovaný a neorganizovaný, přičemž toho opravdu volného, tedy z mého pohledu neorganizovaného času mají dle vlastní zkušenosti děti minimum, často vlastně žádný. Někteří rodiče v domnění, jak svým dětem vychází maximálně vstřícně, zorganizují pro ně i několik zájmových kroužků během jednoho odpoledne. Večer pak přichází dítě z družiny po kroužcích unavené, má vypracovat domácí úkoly a ještě číst? „Světoví odborníci upozorňují na to, že kvůli rostoucímu podílu organizovaného času děti přicházejí o přirozený způsob poznávání světa, který je pro ně z hlediska jejich rozvoje nepostradatelný“.

Emeritní profesor psychologie z Bostonské univerzity Peter Gray, Ph.D., dává do souvislosti úpadek volné hry a nárůst organizovaných činností, má za to, že se tak zvyšuje počet psychopatologických jevů u mladých lidí. Už děti trpí úzkostnými stavy a mohou trpět i depresemi. Nejen můj názor, ale i výsledky studie poukazují na to, jak je život dětí v české společnosti značně organizován rodiči, jak uvádí Friedlanderová a kol. (2018, s. 18): „Mimoškolním aktivitám se věnují děti ze vzdělanějších rodin“. Dle mých zkušeností a poznatků hlavně děti rodičů s vyššími příjmy, neboť ceny řady kroužků dnes patří mezi ty, které mohou značně ovlivnit rodinný rozpočet.

Naše základní škola nabízí žákům řadu zájmových aktivit. Kroužky mohou navštěvovat jak děti ze školní družiny, tak žáci vyšších ročníků, pro něž není družina vyhrazena. Školní družinu navštěvují děti 1. – 3. ročníku. Pro starší děti prvního stupně, byla zřízena klubžina, jakýsi přechod mezi družinou a školním klubem. Klub pro žáky druhého stupně zatím otevřen nebyl.

Jak již bylo zmíněno, ve věkové kategorii dětí ve věku 6–8 let dle Friedlanderové a kol. (2018) volnočasové aktivity dětí významně ovlivňují a usměrňují rodiče. Však od vzniku této publikace došlo k posunu a mediální výbava školních dětí je výrazně vyšší, než tomu bylo v roce 2017, přestože děti mají většinou malé povědomí o digitální dovednosti a bezpečnosti, věnují se elektronickým médiím ve zvýšené míře. V mém výzkumném vzorku se lze setkat s dětmi, které dokonce vlastní několik elektronických zařízení, zatímco

výjimkou zůstává ten, kdo ve 3. ročníku nevlastní ani mobilní telefon. Důvodem je tak snaha rodičů dítě uchránit před negativním vlivem.

Mladší školní děti si ve svém volném čase rády hrají. Navazují tak na období předškolní, kdy hra byla téměř výlučně jejich jedinou každodenní činností. Je zřejmé, že po celém bloku dopoledního vyučování, potřebují děti volný čas pro svoji volnou hru. Proto zůstává ideálem toto dětem ve družině umožnit, neboť i zde jsou většinou aktivity organizovány dle daných pravidel. Záleží pak na osobnosti vychovatele, jak i přes to dokáže v časové tísní volnou hru dětem umožnit.

S volným časem je úzce spjato čtení jako způsob a forma jeho trávení. „Čtení je považováno za volnočasovou aktivitu, tj. aktivitu odehrávající se v době, kterou věnujeme zájmové činnosti, konáme, co nás baví a s volným časem volně disponujeme“. (Zbudilová, 2020, s. 62) Hofbauer (2004, s. 13) definuje pojem volný čas výstižně jako „činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a přináší mu příjemné zážitky a uspokojení“. Koncem 20. století bylo navíc odborníky vysledováno, že ve větší míře dochází k nárůstu prosazování individualizace, a slábne tak zájem o aktivity společné.

Od roku 2002 je též realizován kontinuální výzkum ATO (Asociace televizních agentur) a České televize. Touto cestou je zkoumán životní styl dětí. Dochází k potvrzení, že internet se stal nejen informačním, ale i vzdělávacím zdrojem, takže ve většině případů nahradil knihy. Dnešní děti proto raději otevrou internetový prohlížeč, než by hledaly informace na stránkách encyklopedií. Výzkum dále prokázal rozdíly v přístupech dětí a jejich rodičů. Většinu dětí čtení knih nebaví, přestože jejich rodiče knihy preferují. Zájem dětí o knihy klesá a mělo by být naší snahou a cílem to změnit.

Zjištěné výsledky z dřívějších výzkumů dále poukazují na tom, že se mění nejen skladba volnočasových aktivit, ale i preference. Jak již bylo zmíněno, dochází k posunu ve prospěch aktivit pasivních.

Jak poukazuje šetření NIDM MŠMT (Národní institut pro další vzdělávání) z roku 2006, které se zaměřilo na problémy mladé generace, společně trávený čas ztratil na intenzitě. S rostoucím věkem dětí klesá frekvence návštěvnosti volnočasových aktivit, které jsou vedeny různými organizacemi či spolky. Děti si buď aktivně vyhledávají činnosti dle vlastního zájmu, tráví čas se spolužáky a kamarády, přáteli nebo inklinují a volí opět převládající aktivity pasivního charakteru. Sledují videa, v menší míře televizi, hrají počítačové hry, dokonce nahrávají a natáčejí vlastní příspěvky nejrůznějšího charakteru, jak jsem sama zjistila.

První celostátní reprezentativní průzkumu uspořádala Národní knihovna ČR před více jak 10 lety. Byl zaměřen na četbu dětí a jejich vztah ke knihám. Cílová skupina patřila do věkové kategorie 9–14 let. Názory dětí na knihy se různily, zatímco necelá polovina trávila nad knihou čas ráda, téměř každý desátý žák vůbec nečetl. Téměř polovina vnímá čtení jako zábavu, pro některé je čtení nudou. O rok později byl výzkum doplněn o šetření čtenářů nejmladšího věku 6–8 let. Mezi zkoumané okruhy byla zařazena především motivace, frekvence a obliba čtení, preference, rodinné zázemí, možnost získávání knih, oblíbení autoři a literární žánr, četba a vztah k ostatním médiím, školní a veřejné knihovny (Friedlanderová a kol., 2018)

V letech 2013–2014 bylo jisté, že čtení knih bylo dětmi „ve věku 6–8 let označeno jako čtvrtá nejčastější aktivita v každodenním volném čase“. (Zbudilová 2018, s.71). Pro mladší školní věk je optimální doba čtení průměrně 20 minut. Je to čas, kdy se mohou soustředit a z daného textu pochopit i jeho obsah.

2.2 Školní družina

„Školní družina je školským zařízením pro zájmové vzdělávání. Specifickými prostředky naplňuje obecné cíle vzdělávání dané školským zákonem. Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností. Školní družina se zaměřuje na výchovu, která posiluje komunikativní dovednosti, podporuje schopnost uplatnit se ve skupině i společnosti a přijímat důsledky svého chování a jednání“ (Holeyšovská, 2009, s. 13).

Školní družina je součástí školy. Přestože se jedná o zájmové vzdělávání, vztahuje se na ní školní řád a řád školní družiny. Kritéria pro přijetí žáků k zájmovému vzdělávání ve školní družině stanovuje ředitel školy v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání tzv. školský zákon. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících charakterizuje předpoklady pro výkon povolání pedagogického pracovníka. Vztahuje se na pracovníky v sociálních službách a pracovníky zařízení, která jsou uvedena v rejstříku škol a školských zařízení.

Přestože školní družina nerealizuje vyučování v pravém slova smyslu, může a v některých činnostech a aktivitách na něj navazuje. Školní družina slouží k zájmovému vzdělávání a jejím cílem je poskytnout dětem nejen odpočinek, ale i všestranné vyžití, motivaci a pomoc při hledání smysluplného využití volného času. Nápomocni jsou především pedagogičtí pracovníci konkrétně vychovatelé, kteří by měli být nejen průvodci, ale především odborníky.

2.3 Zájmové činnosti

Základem nabízených volnočasových aktivit např. ve školní družině jsou činnosti založené na zájmu (Hájková, 2011). Všechny typy zájmových činností umožňují prožívání kladných citů, odreagování citů negativních, poznávání vlastních možností. Zájmová činnost vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost a zdravou společenskou aktivitu. Ve školní družině se uskutečňují zájmové a odpočinkové aktivity (Holeyšovská, 2007).

Holeyšovská (2007) kategorizuje zájmové činnosti na:

- společenskovední,
- rukodělné,
- technické,
- přírodovědné,
- esteticko-výchovné,
- tělovýchovné a sportovní,
- turistické,
- počítačové.

Při zájmových aktivitách žáků rozvíjíme všechny klíčové kompetence, které jsou vymezeny Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Školní družina navazuje na povinné vzdělávání. Jedná se o:

1. kompetence k učení,
2. kompetence k řešení problémů,
3. kompetence komunikativní,
4. kompetence sociální a personální,
5. kompetence občanské,
6. kompetence pracovní.
7. kompetence digitální (RVP ZV, 2023).

Holeyšovská (2009, s. 14) ještě uvádí kompetence k naplnění volného času.

2.4 Volný čas a mimoškolní aktivity dětí pohledem výzkumů

Sociální kontakt, mezi který lze řadit čas strávený s kamarády, považují též za velmi vhodný. Další přínos spatřují v poslechu hudby. Velmi pozitivně jsou vnímány kreativní aktivity a hra na hudební nástroj.

Z publikace Friedlaenderové a kol. (2018) je patrné, že volná hra mimo domov byla dříve častější. Čas věnovaný organizovaným aktivitám mimo školu se také různí. Výbava digitálními technologiemi je dnes výrazně odlišná nejen od doby, kdy byla zmíněná publikace napsána, ale i od dětství rodičů dnešních dětí. Rodiče mohou ovlivňovat a usměrňovat volná čas svých dětí prostřednictvím zájmových aktivit, ale k využívání digitálních technologií bývají často shovívaví.

Internet je dnes běžnou součástí většiny domácností stejně jako mobilní telefony, tablety či notebooky. Díky mobilnímu internetu tak mohou děti sledovat cokoli kdekoli a kdykoli. Není tak výjimkou, že děti mladšího školního věku, ale i předškolního, mají přístup k digitálnímu zařízení někdy i neomezeně.

Četba knih je vnímána jako přínosné trávení volného času. „Rodiče považují za nejlepší způsob trávení volného času v první řadě sportování, a právě návštěvu kroužků“.
(Friedlaenderová a kol., 2018, s. 18)

3 Čtení, čtenář, čtenářská gramotnost, čtenářství a jeho rozvoj

3.1 Vymezení základních pojmů

Nejprve vymezím základní pojmy, které se vztahují ke čtenářství.

Čtení je jednou z komunikačních dovedností, kterou si jedinci osvojují. Můžeme ho rozdělit do několika typů. První je **čtení orientační** – u něj si čtenář utváří první představu o textu a o jeho podstatě, to často děláme při čtení publicistického textu například na internetu. Druhý typ čtení je **čtení výběrové**. To vyžíváme v situacích, kdy potřebujeme zjistit určité informace (například žáci do školy při zpracování nějakého úkolu). Následuje tzv. **kritické čtení**, které vyžaduje zhodnocení textu a vyjádření vlastních názorů, ke kterým potřebuje jedinec maximálně porozumět sdělení. To je již poměrně náročné. Dalším typem je **tvořivé čtení**, které se stává podnětem k vlastní tvorbě textů. S opravou chyb v textu souvisí **korekturní čtení**, které se zabývá nedostatky pravopisnými, gramatickými nebo stylistickými. Posledním typem je potom **adaptivní čtení**, které je spojené se schopností čtenářské zralosti a je zaměřené volbě vlastního úsudku, jak budeme k textu přistupovat a jakou formu čtení zvolíme. (Gejgušová, 2011)

Koho můžeme považovat za **čtenáře**, na tom se ale odborníci neshodnou. Gejgušová (2011) uvádí, že za čtenáře můžeme považovat toho, kdo zvládá čtenářskou techniku, čte v běžných situacích a dokáže rozumět textům rozmanité povahy. Čtenářem se stanem ten, kdo o knihy projevuje zájem a systematicky je vyhledává na základě vnitřní či vnější motivace. Naopak podle Trávníčka (2011) je čtenářem ten, kdo přečte za rok alespoň jednu knihu. Díky typologii čtenářů, kterou Trávníček vytvořil pro své potřeby výzkumů čtenářství dospělých, můžeme čtenáře rozdělit podle škály. Ta je založena na počtu přečtených knih za rok a můžeme díky ní rozlišovat:

1. nečtenáře, který za celý rok nepřečte ani jednu knihu;
2. sporadického čtenáře (přečte 1 až 6 knih ročně);
3. pravidelného čtenáře (přečte 7 až 12 knih ročně);
4. častého čtenáře (přečte 13 a více knih ročně), kde Trávníček (2011) rozlišuje:
 - a) stálého čtenáře (13 až 24 knih),
 - b) silného čtenáře (25 až 49 knih),
 - c) vášnivého čtenáře (50 a více knih).

Čtenářství potom Gejgušová (2011) definuje jako dlouhodobou a soustavnou aktivitu, kterou utváříme a formujeme u dětí již od dětského věku, a to s pomocí rodiny, školy, médií a ostatních kulturních institucí. Čtenářství v dětech nevzniká samovolně, ale musíme ho v nich budovat. Podle výzkumu Prázové, Homolové, Landové a Richtera (2014) mají největší vliv na čtenářství rodiče a škola. Doporučení rodičů má dle výzkumu vliv z 56 %. Škola má vliv na doporučení knih převážně díky formě povinné četby, a to z 45 %. Do třetí třídy má výrazný vliv na žáky učitel. Ve třetí třídě se ovšem vliv na žáky mění a na výběr knihy začínají mít velký vliv kamarádi. S věkem u žáků klesá vliv rodičů na doporučené knihy a stoupá vliv vrstevníků.

Dalším důležitým pojmem k definici je **čtenářská gramotnost**. Ta nezahrnuje jen prostou schopnost číst, ale převážně schopnost porozumět textu. Současné pojetí čtenářské gramotnosti v sobě zahrnuje schopnost porozumět mnoha různým typům textu vztahujícího se k nejrůznějším situacím ve škole i mimo ni, přemýšlet o jejich smyslu a umět je vyložit (Procházková, 2006).

Mezinárodní výzkumy definují čtenářskou gramotnost jako „*schopnost porozumět textu, přemýšlet o něm, posuzovat ho, zabývat se jím a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti*“ (Blažek, 2019, s. 12). Výzkum PIRLS 2021 (testují se žáci čtvrtého ročníku základní školy) klade důraz na čtení jakožto tvořivý a interaktivní proces a chápe čtenářskou gramotnost jako „*schopnost porozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Čtenáři mohou odvozovat význam z různorodých forem textů. Čtou, aby se učili, aby se začlenili do společenství čtenářů ve škole i v každodenním životě, a také pro*

zábavu“ (Janotová, 2023). Odborný panel VÚP (2010)¹ nejuceleněji představil pojem čtenářská gramotnost v celé jeho šíři. Můžeme tedy říci, že se jedná o:

- a) vybavenost člověka vědomostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami;
- b) dovednost prakticky využívat všech druhů textů v nejrůznějších sociálních kontextech;
- c) celoživotní a proměňující se proces.

Dle Laufkové (2020) je čtenářská gramotnost tvořena čtyřmi, vzájemně se ovlivňujícími formami komunikace – čtením, psaním, mluvením a nasloucháním. V současné době je uplatňován tzv. integrativní model čtenářské gramotnosti. Ten zahrnuje činnosti, které cílí na více dovedností najednou. Jedná se o sloučení pohybových, výtvarných, hudebních či dramatických činností při zapojení všech smyslů.

Složky čtenářské gramotnosti, bývají někdy též označovány jako dovednosti či postupy porozumění. Mezinárodní šetření PIRLS zjistilo a popsalo tři aspekty čtenářské gramotnosti. A to záměr, s jakým čtenáři přistupují ke čtení a účely, kdy během čtení získává zkušenosti a informace, které dále využívá. Navazují postupy, chování a postoje, přičemž záměry a postupy jsou během výzkumu zjišťovány testem, ostatní dotazníkovým šetřením (Laufková, 2018).

Roviny čtenářské gramotnosti dle Laufkové (2018):

- Patří-li četba žáka k jeho preferovaným činnostem, je-li na četbu soustředěn a má z ní potěšení, lze hovořit o **vztahu ke čtení**.
- Je-li žák sdílný k prožitkům z četby, vyjadřuje-li spontánní reakce, emoce, mluvíme o **sdílení**.
- Dochází-li k práci s textem, kdy žák aktivně vyhledává informace, porovnává je, lze hovořit o **získávání informací**.
- Pokud se žák sám porovnává či ztotožňuje s hlavními myšlenkami textu, dochází k **interpretaci**.
- Využívá-li žák četbu k sebevzdělávání a rozvoji, nabitě informace praktikuje v reálném životě, jedná se o **aplikaci**.

¹ In Šlapal et al.: *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*, 2012.

- Dochází-li žák k závěru čtení k úsudku a posouzení přečteného textu, jedná se o **hodnocení**, přičemž posuzuje přečtený text z pohledu použití vhodných jazykových prostředků, věrohodnost informací. Žák tak hledá a porovnává souvislosti mezi informacemi a vlastními znalostmi, nejen z reálného života, ale i z jiných informačních zdrojů.

Ke složkám čtenářské gramotnosti je vhodné přiřadit tolik opomíjené dovednosti. Schopnost číst různé druhy textů, texty psané i obrazové, případně jejich kombinace, texty psané, tištěné i rukopisné. Znalosti a dovednosti tvořící čtenářskou gramotnost se dále rozvíjejí.

3.2 Faktory ovlivňující čtenářství

Pokud čtenářství chápeme jako součást čtenářské gramotnosti, je stejně jako ona ovlivňováno celou řadou faktorů, a to jak faktory vyplývajícími z úrovně vývoje dítěte (tj. endogenní faktory), tak faktory dítětem neovlivnitelné (tj. exogenní faktory).

Mezi **endogenní faktory** patří:

- anatomicko-fyziologické základy pro utváření a vývoj čtenářských dovedností;
- úroveň vývoje smyslových a psychických funkcí;
- zájem, motivace a postoje k rozvíjení čtenářské gramotnosti;
- volní vlastnosti a postoje k četbě a textům;
- získané zkušenosti týkající se čtenářské gramotnosti;
- životní zkušenosti a znalost tématu (Doležalová, 2014).

Mezi **exogenní faktory** potom patří:

- materiální podmínky,
- demografické podmínky,
- geografické podmínky,
- sociální podmínky (Doležalová, 2014).

Nejvýznamnějším sociálním faktorem, který ovlivňuje rozvoj čtenářské gramotnosti u dětí předškolního i mladšího školního věku, je rodina (Doležalová, 2014) – vliv rodiny na vývoj

dítěte je zásadní a nezpochybnitelný. Stejně jako rodina formuje dítě jako osobnost a jeho pohled na svět, formuje i jeho postoje ke čtenářství, knihám a literatuře či umění. Velmi významné

Vliv rodiny se odráží na přístupu dítěte ke knihám nejen z pohledu materiálního, ale i kulturního a hodnotového. Mezinárodní šetření České školní inspekce PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study, dále jen PIRLS*) (PIRLS, 2021)² prokazují, jak významný vliv na rozvoj čtenářské gramotnosti mají rodinné socioekonomické podmínky, zejména pak vzdělání rodičů. Významný vliv na rozvoj čtenářství má i hodnotový systém, který rodina uznává.

Dalším významným činitelem v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti je škola. Ať už se jedná o školu mateřskou, či navazující, má v rozvoji čtenářské gramotnosti významnou roli. Obzvláště důležitá je pro budování vztahu ke čtenářství osobnost učitele, který může děti pro četbu nadchnout, stejně jako jim ji znechutit (Doležalová, 2018). V případě, že při rozvoji čtenářství rodina dítěti nenabízí dostatek vhodných podnětů a motivací, nahrazuje její funkci v tomto směru právě pedagog.

3.3 Čtenářství současných dětí

„Čtenářská gramotnost je jednou ze složek funkční gramotnosti. Lze konstatovat, že je složkou nejpodstatnější, neboť tvoří vstupní bránu do vzdělávacího procesu (Zbudilová 2020, s. 50). Tuto komplexní kompetenci je nutné rozvíjet ve všech jejích rovinách. „Rozvíjení čtenářské gramotnosti by mělo být jedním z hlavních cílů a aktuálních úkolů celého vzdělávacího procesu“. (Zbudilová 2020, s.51) ČŠI, která vydala zprávu o mezinárodním šetření PIRLS 2016 konstatuje na základě výzkumu, že „čeští žáci dosáhli v testu čtenářské gramotnosti nadprůměrných výsledků“. (Zbudilová 2020, s. 53) Ze statistik PIRLS je zřejmé, že mezi lety 2001 a 2016 došlo ke zlepšení. Chlapci však byli o málo horší

² ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Národní zpráva PIRLS 2021*. Online. 1.vyd. Česká školní inspekce, 2021. 2023. ISBN 978-80-88492-33-7. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2023/Narodni_zprava_PIRLS_2021/html5/index.html?pn=47. [cit. 2023-07-05].

než dívky. ČR má ve srovnání se zeměmi OECD a EU méně slabších žáků, ale i těch s nejvyšší úrovní.

Výzkumy čtenářství prokazují pokles zájmu o čtení u dětí, avšak o tom, že čtení má jednoznačně pozitivní vliv, nemůže být pochyb. Čtenářská gramotnost jako schopnost porozumění psanému textu je zásadní dovednost, tu sleduje například mezinárodní výzkum v rámci PIRLS a PISA. Aby došlo ke snížení nerovných příležitostí ve vzdělávání na úrovni mateřských škol, dochází k rozvoji čtenářské pregramotnosti, a lze tak hovořit o počátcích čtenářské gramotnosti. Chceme-li, aby se z dětí staly nadšení čtenáři, je důležité prostředí a tím nejzákladnější prostředím je rodina. Následuje škola a síť veřejných institucí. Nemalou roli zde hraje např. městská knihovna (Friedlaenderová a kol., 2018)

Výsledky výzkumů prezentované v knize *České děti a mládež jako čtenáři 2017* poukazují na klíčové aspekty, jež jsou potřebné pro rozvoj pozitivního vztahu ke čtení. Je to především správný výběr knihy s ohledem na věk dítěte, jeho celkovou vyspělost a čtenářské potřeby. U dětí mladšího školního věku je výběr knih ovlivněn především rodiči a pedagogy. Média zde sehrávají též určitou roli. Filmové zpracování může být zajímavým podnětem k jejímu přečtení. Při výběru knížky je ideální, když dítě ihned zaujme. V opačném případě a mluvím i z vlastní zkušenosti, ji často ani nedočtou. Setkají-li se děti s knížkou takřkajíc v nevhodný čas /jsou-li příliš malé nebo naopak/, nemusí je zaujmout, i když je kniha kvalitní (Friedlaenderová a kol., 2018).

Objemné knihy s velkým počtem stran nevdí zaujatým čtenářům, knihy s menším počtem stran vyhovují dětem, které příliš rády nečtou. Některé děti čtou v průběhu celého roku stejně, jiní čtenáři více v zimě vzhledem k tomu, že je bývají omezeny venkovní aktivity. Někteří využijí ke čtení vánoční čas. Jednak dostanou knihy jako dárek a pak možnost ke čtení nabízí více volného času, neboť mají ve škole prázdniny.

Knihu si děti vybírají nejen po stránce obsahové, ale nelze opomenout i stránku vizuální. První dojem při výběru knihy tak mívá obálky knihy, hlavně u mladších čtenářů. Dalším kritériem je žánr, povinná četba a doporučení kamarádů. Starší děti si vybírají již podle autora. „Výběr autora je častější u dětí vzdělanějších rodičů“. (Friedlaenderová a kol., 2018, s. 65).

Většina dětí mladšího školního věku si nechá ráda předčítat, a to hlavně pohádky a pověsti. Následují knížky o zvířatech a přírodě. Menší skupina dětí v tomto věku čte ráda komiksy. Nejvíce jsou pro děti zábavné knihy, které obsahují zajímavý příběh (Friedlaenderová a kol., 2018). Před několika lety byly děti, kterým jsem ve školní družině pravidelně četla, zaujaty knížkami spisovatelky D. Krolupperové. Zejména pak tituly vztahující se k přírodě: *Jde sem lesem*, *Zákeřné keře*, *Mizíci hmyzíci*, *Rybí sliby*. Všechny tyto příběhy poslouchaly děti se zatajeným dechem a nedočkavě čekaly, jaké bude rozuzlení a jak celý příběh nakonec dopadne.

Nežřídká se stává, že si děti na základě zhlédnutého filmu přečtou příběh v knižní podobě. Pak mohou i porovnávat, které zpracování se jim více líbilo. Děti mladšího školního věku většinou nemají oblíbené autory, ale knižní tituly ano a někteří danou knihu čtou i několikrát. Z výzkumu 2014 a 2017 vyplývá, že mladší děti nejvíce zaujala kniha *Honzíkova cesta*, komiks *Čtyřlístek* a třetím nejčtenějším titulem v té době bylo *Povídání o pejskovi a kočičce* (Friedlaenderová a kol., 2018).

Jak opět uvádí publikace Friedlaenderové a kol. (2018), v níž jsou uváděny výsledky výzkumu v roce 2017, výběr knih bývá ovlivněn nejen doporučením školy, ale též nabídkou knihovny. Školní četba má doporučené tituly, ale žáci v rámci povinné četby mohou zvolit i vlastní výběr. Do škol jsou též distribuovány knižní katalogy, z nichž též mohou děti vybírat. Knihovnu navštěvují mladší žáci často a mohou si půjčit nejen tištěné knihy, ale i CD s audionahrávkami nebo stolní a deskové hry. Jak již bylo výše zmíněno, při výběru knížek rozhodují tato kritéria:

- Obal knihy
- Obrázky
- Velikost písma
- Tloušťka knihy – počet stránek

(Friedlaenderová a kol. 2018, s. 69)

3.4 Rozvoj čtenářství u dětí mladšího školního věku

Významné pro rozvoj čtenářství je podnětné **čtenářské prostředí**. Sem patří vybavená knihovna či ucelený čtenářský koutek.

Jak uvádí Laufková (2020), v zahraničí bývá **čtenářský koutek** chápán v širším pojetí, tj. jako prostor vyhrazený pro veškeré aktivity s knihami, křeslem pro hosta, bývá propojen s centrem čtení, psaní či dramatické výchovy. Existence čtenářského koutku má své opodstatnění především pro rozvoj čtenářské pregramotnosti a gramotnosti zejména tím, že dětem a žákům dáme k dispozici volný přístup ke kvalitním a zajímavým titulům a sami jim budeme vzorem (číst si, sdílet své čtenářské zážitky apod.). Zásadní však není přeplněnost velkým množstvím knih, ale důležité jsou kvalitní tituly, ke kterým si děti a žáci vytvoří citový vztah, naučí se je používat jako zdroj zážitků i poznatků, jako téma ke sdílení, a jejich využitím.

Samotný čtenářský koutek by měl být útulný, ale zároveň poskytovat dostatek světla. Jeho vybavení musí vycházet z potřeb dětí a žáků – pohodlí jim zajistí koberec, křesílka, sedačka, polštáře s pratelným potahem se zipem či sedací vaky – a ty slouží jak pro individuální čtení, tak k případné interakci mezi dětmi. Knihy ve čtenářském koutku by měly být v přiměřené výšce (výšce očí dětí), měly by být otočené titulní stranou dopředu a nabídka by měla obsahovat přiměřené množství knih. Pokud je knihovna zahlcena, děti se v ní přestávají orientovat. Vhodné je však je časem obměňovat podle tématu, zájmu dětí apod. Další knihy potom mohou být umístěny ve vyšších policích, srovnané hřbetem ven (Laufková, 2020).

Volný výběr knih vhodně doplní kvalitní časopisy k zapůjčení a **další artefakty**, kterými můžeme podpořit čtenářskou gramotnost, prohloubit a umocnit prožitek z knihy a komplexně rozvíjet osobnost dítěte prostřednictvím všech smyslů, jako jsou maňásci, čtenářské kostky, story cubes, vyprávěcí karty či emoční karty nebo pohádkové sáčky a společenské hry.

Do prostoru čtenářského koutku můžeme umístit vedle vytvořených pravidel chování i práva čtenáře. Inspirovat se můžeme nezadatelnými právy čtenáře prezentovanými Danielem Pennacem v knize *Jako román*, uvádí je rovněž Černá (2014):

1. Právo nečíst.
2. Právo přeskakovat stránky.

3. Právo knihu nedočíst.
4. Právo číst tutéž knihu znovu.
5. Právo číst cokoli.
6. Právo na bovarysmus.
7. Právo číst kdekoli.
8. Právo jen tak listovat.
9. Právo číst nahlas.
10. Právo mlčet.

S žáky můžeme diskutovat o relevantních právech pro ně či s nimi sestavit vlastní práva čtenáře, která budeme všichni dodržovat.

S potřebou rozvoje čtenářské gramotnosti se ukázalo, že čítankové texty, se kterými se pracuje nejčastěji v hodinách literární výchovy, nedostačují. Čítankové tituly nestíhají reagovat na aktuální trendy v knižní produkci, na žáky působí zastaralým dojmem a úkoly v nich uvedené nerozvíjí čtenářskou gramotnost žáků. Miloš Šlapal proto uvádí jako možnou cestu koncept tzv. **dílen čtení** (Šlapal, 2011). Tento koncept nejenže pomáhá rozvíjet schopnost čtení u dětí, ale také vytváří prostor pro budování čtenářství ve třídách. Hlavním cílem tohoto systému je provázet žáky na jejich cestě směrem ke složitějším a náročnějším knihám a posilovat jejich pokročilé schopnosti v oblasti porozumění textům. Dílna čtení je dle Fasnerové (2018) založena na individuálním tichém čtení jednotlivce a slouží především jako motivace. Ve škole si žák ve vyhrazeném čase sám vybere knihu a tiše ji přečte. Poté si udělá poznámky o tom, co přečetl, aby mohl zajímavým způsobem referovat svým spolužákům a vzbudit tak jejich zájem k přečtení stejné knihy.

S konceptem dílen čtení souvisí i tzv. **záznamy z četby, čtenářské deníky či čtenářské listy**. Jejich cílem je zajistit, aby žáci četli, chtěli číst, přečtenému rozuměli a uměli sdílet to podstatné z jejich četby.

Koncept dílen čtení a záznamů z četby využívají i tzv. **Školní čtenářské kluby**. Jedná se o program zaměřený na podporu čtenářství u předškolních i školních dětí, který dětem a žákům představuje knihy a četbu jako příjemný, relaxační i poučný způsob trávení volného času. Původně projekt cílil na děti předškolního věku a žáky mladšího věku, v následujících letech se rozvinul i na druhém stupni ZŠ (S knihou po škole). Zkušenosti z projektu daly vzniknout metodice školních čtenářských klubů s praktickými radami a

užitečnými zkušenostmi o fungování klubů. Dále vznikl i sborník zkušeností s využitím audioknih ve čtenářských klubech.

Jako podstatné při rozvoji čtenářství se ukazuje **spolupráce rodiny, školy a knihoven** (Trávníček, 2019). Trávníček ukazuje, že podstatná je tzv. čtenářská socializace. To znamená, že velkou roli v tom, zda a jak se stáváme čtenáři, hraje rodina (důležitý je obraz rodičů, který si odnášíme do dospělého života, náš vztah ke škole a povinné četbě a k návštěvě knihoven. rodiče své dítě inspirují a motivují k četbě již od útlého věku; na to navazuje mateřská škola a základní škola, jež je naučí technice čtení číst; knihovna jim nabízí „možnost číst si“ pro radost a zábavu (Prázová, Homolová, Landová & Richter, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodologie

4.1 Cíl práce

Cílem praktické části této bakalářské práce je zmapovat volnočasové a čtenářské aktivity současných žáků 3. ročníku ze školní družiny, konkrétně jsem si stanovila následující čtyři dílčí cíle:

Cíl 1: Zmapovat všechny volnočasové aktivity dětí (organizované i volná hra).

Cíl 2: Zmapovat jejich čtenářské aktivity (frekvence četby, oblíbená kniha, kniha jako dárek, předčítání/poslech atd.).

Cíl 3: Zmapovat a popsat oblibu četby u žáků z výzkumného vzorku.

Cíl 4: Podpořit pozitivní vztah dětí ke čtení a literatuře jako takové.

4.2 Metody sběru dat

K naplnění cíle jsem využila několik metod sběru dat, kromě **zúčastněného pozorování** (ve družině, při volné hře, při řízené činnosti, při programu v knihovně apod.) to byly zejména **rozhovory s žáky (individuální i skupinové) a obsahová analýza materiálů** (čtenářských listů, záložek do knihy, vlastní knihy apod.)

Rozhovory s žáky, které následně analyzuji, probíhaly v malých skupinách (dvou až tříčlenných) a kladla jsem jim následující otázky, které se vztahovaly jak k navštěvování kroužků (okruh otázek č. 1), tak k trávení volného času (viz okruh otázek 2) a čtenářským aktivitám (okruh otázek 3) a oblibě četby (okruh otázek č. 4).

Okruh otázek č. 1 (kroužky)

- Jaké kroužky navštěvuješ ve škole a mimo školu?

Okruh otázek č. 2 (volný čas)

- Jak trávíš volný čas, co děláš večer a o víkendu?
- Co obnáší tvoje příprava na školu?
- Jaký typ elektroniky máš a k čemu jí využíváš?

- Kolik času trávíš s kamarády?
- Posloucháš hudbu, písničky, máš oblíbeného interpreta?
- Podnikáš nějaké výlety a s kým?

Okruh otázek č. 3 (čtenářské aktivity)

- Čteš?
- Kolik toho čteš?
- Co čteš?
- Čteš ve volném čase místo hraní pc her?
- Dostal jsi někdy knihu jako dárek?
- Přál sis někdy knihu jako dárek?
- Navštěvuješ knihovnu a s kým?

Okruh otázek č. 4 (oblíba četby)

- Čteš si sám, nebo ti někdo předčítá nebo ti musí četbu připomínat?
- Čteš rád/a a proč?
- Čtou ti rodiče?
- Posloucháš audioknihy?
- Kde nejraději čteš?
- Jaká je tvá oblíbená kniha?

5 Charakteristika výzkumného vzorku

Charakteristika výzkumného vzorku vychází ze zúčastněného pozorování a individuálních i skupinových rozhovorů s žáky.

5.1 Charakteristika skupiny žáků jako celku

Jedná se o malou sociální skupinu primárního charakteru o 15 členech. Sociální klima ve skupině je příznivé, pozitivně ovlivňuje jedince a jejich výsledky. Třídní klima je jedinečné a mohu ho jako vychovatel ovlivnit. V bezpečném klimatu se děti cítí dobře, jsou vstřícné, motivované. Jedná se o věkově homogenní skupinu (3. ročník ZŠ, 8–9 let) genderově heterogenní (7 dívek a 8 chlapců). Všechny tyto děti mají velkou potřebu pohybu.

Někteří žáci ze skupiny se znají již z mateřské školy, ostatní se seznámili až po nástupu školní docházky. Chodí spolu již třetím rokem do ZŠ, vytvořili si kamarádské a přátelské vztahy. To je patrné zejména při týmových hrách i z rozhovorů s nimi. Často zmiňují, že spolu tráví volný čas v týdnu, o víkendech pořádají společné akce, výlety, v létě dovolené a scházejí se i na společné oslavy narozenin.

Obdobně jako Friedlaenderová a kol. (2018, s. 39) poukazuje na to, jak „na frekvenci čtení má vliv vzdělání rodičů – s rostoucím vzděláním rodiče roste i frekvence čtení“. Na základě tohoto tvrzení jsem i já rozdělila rodiče dětí z výzkumného vzorku do níže popsaného schématu.

VŠ vzdělání rodičů respondentů ve výzkumném vzorku:

5 matek VŠ

2 otcové VŠ

4 oba rodiče VŠ

4 žádný z rodičů VŠ.

Všech 12 dětí z výzkumného vzorku má sourozence, 3 děti sourozence nemají. 8 dětí patří mezi mladší sourozence, 2 jsou naopak staršími sourozenci. 2 chlapci jsou dvojčata a mají o rok staršího bratra a 1 dívka má 2 starší bratry. Přesto nebo právě proto, že se děti minimálně 3 roky znají, spolu velmi dobře komunikují. Jejich vztahy jsou blízké a vazby pevné.

Výjimkou je jedna z dívek, u níž byla diagnostikována vývojová dysfázie. Nemá poruchu zraku a sluch má také v pořádku, vše normálně vnímá, ale CNS nedostatečně zpracovává signály z okolí. Z příznaků lze u dívky pozorovat její opožděný vývoj řeči, kdy slovní zásoba neodpovídá věku. Netvoří věty, odpovídá většinou jen ano ne, při pokusu o sestavení věty nedává odpověď smysl. Slovosled bývá pozměněný a používá jen některé slovní druhy. Má narušené paměťové funkce. Charakteristicky je narušená krátkodobá verbální paměť, tzn. že nezopakuje správně delší slovo ani větu. Zrakové vnímání v jejím případě narušeno není. Lze to rozpoznat hlavně na kresbě postavy, která je proporcionálně souměrná, správně nakreslená, dokonce lépe než u některých chlapců ve skupině. Časoprostorová orientace bývá problematická, často i pravolevá orientace není správná, potíže jí dělá určování pojmů včera a zítra. Přestože působí poněkud nemotorně, její hrubá i jemná motorika nevykazují

větší odchylky. Ve volném čase navštěvuje kroužek Gymnathlonu a v plavecké třídní soutěži se umístila na 3. místě. Ve skupině je dívka oblíbená i proto, že svým postojem nikoho neohrožuje. Je soutěživá, silově zdatná, však ve vědomostních disciplínách nevyniká.

Schopnosti dětí ve skupině až na tuto výjimku odpovídají věku a lze tedy předpokládat, že se děti zdokonalí, svoje znalosti prohloubí a jejich pohyb zrychlí a stane se přesnějším. Při kreslení a aktivitách vyžadujících manuální zručnost převládá u dívek chuť a snaha k tvoření, chlapci se raději věnují pohybovým aktivitám na vycházkách mimo areál školy se celá skupina ráda účastní nejrůznějších pohybových her a věnují se lesní architektuře. Žádný z respondentů nepatří do skupiny žáků s OMJ.

5.2 Charakteristika jednotlivých žáků

Charakteristika jednotlivých žáků vychází z rozhovorů s žáky – viz předchozí kapitola.

Jerry

Ve volném čase dochází na sportovní kroužky mimo školu a je členem skautského oddílu, spolu se svým starším bratrem. Během přípravy na školu si pouze vypracuje domácí úkoly a učení podle rozvrhu se nevěnuje. Elektroniku využívá převážně ke hraní počítačových her typu Minecraft, což je dobrodružná, přeživací hra s neomezeným obsahem. Nevynechá ani platformu Roblox, která obsahuje např. hry strategické a další. Rád čte humorné příběhy Davida Walliamse a komiksy. Do městské knihovny chodí s rodiči i sám.

Mandlička

Působí spíš dojmem mladšího děvčete, drobná dívenka, která se ve volném čase věnuje zpívání ve školním sboru, hře na ukulele a trochu s podivem i atletice. Ve družině má nejraději nejrůznější rukodělné činnosti a v malbě či kreslení vyniká její talent. Četba ji baví a knížky jsou pro ni častým dárkem. S dědečkem občas zajde do městské knihovny.

Šimi

Aktivity ve volném čase využívá jak z nabídky ve škole, tak mimo ni. Věnuje se převážně sportům kriketu, florbalu a tenisu. Pohybové vyžití doplňuje hrou na bicí a teorií hudební nauky v základní umělecké škole. Sport se objevuje i v jeho počítačových hrách, kde hraje fotbal. O víkendech podniká sportovně založená rodina cyklovýlety nebo se věnují plavání. Vyhledává převážně dobrodružnou literaturu a čtení označuje za důležitou dovednost. Do městské knihovny chodí s rodiči a starší sestrou.

Viky

Stejně jako Miky se věnuje pouze fotbalu a soukromé hře na kytaru. Do základní umělecké školy nechodí. Z rozhovoru vyplývá, že je rodina sportovně založena a uskutečňuje pěší i cyklovýlety a v zimě jezdí do hor lyžovat. Čte pravidelně každý den. Knihu, kterou si přál, ještě nedostal, a naopak byla jedním z dáreků ta, o kterou nestál. Zajímá ho kulinářství a gastronomie, proto se chce zlepšit ve čtení, aby lépe chápal receptury.

Lucifer

Od útlého věku je vedena ke sportu, maminka učí tělesnou výchovu na základní škole. A tak je víc než zřejmé, že dívka navštěvuje převážně sportovně zaměřené kroužky. Mimo to je výtvarně nadaná a tvoření ji velmi baví. Výsledek je vždy efektní a má z něho velkou radost. Tvorba v keramické dílně splňuje její představy. Nejvíce čte, když je nemocná, neboť jindy nemá tolik času.

Kochy

Na první pohled působí těžkopádným dojmem, do tvoření se více méně nezapojuje. Během volné hry a venkovních aktivit upřednostňuje výbojné hry, na podkladě her počítačových, které se odehrávají ve světě neomezených možností. Lze zde ovlivnit i hráčovu nesmrtelnost. Ten má potom i v reálném životě pocit, že se mu nemůže nic stát a bývá nemile překvapen. I z dotazníku vyplývá, že se hraní her věnuje ze všech aktivit nejvíc. Jeho verbální

komunikace je omezená stejně jako motorické dovednosti. Do knihovny chodí rád, čte převážně dobrodružnou literaturu.

Šokoň

V aktivitách má obdobné zaměření jako jiný z respondentů, též tři druhy sportů, které kompenzuje hrou na klavír. Kromě aktivního sportu sleduje všechny druhy sportů také v televizi. Též se zajímá o přírodopisné dokumenty. Snad jako jediný z testovaných osob se pravidelně, dokonce každý den, učí. Elektroniku využívá primárně ke komunikaci, hrání baseballu a luštění křížovek. Každý víkend hraje fotbalový zápas a pokud vyjíždí na výlety, tak s partou přátel na kolo a s rodinou lyžovat. Ze všech respondentů čte nejvíc. Knížky si často přeje a dostává je, a to i bez vyžádání. Rodiče mu čtou historické knížky.

Čertík

Ze skupiny testovaných dětí patří mezi aktivnější. Ráda společně stále něco tvoří a vyrábí, přestože si moc nevěří. Výsledek tvorby patří mezi zdařilejší. S rodiči hodně cestuje. Elektroniku využívá hlavně za účelem výuky cizího jazyka ve hře Duolingo. Mezi dětmi je velmi oblíbená. Její volnočasové aktivity jsou přiměřené a vyvážené.

Liška

Je velmi aktivní, soutěživá a všestranně založená. Ve škole navštěvuje výtvarný kroužek a také v družině se účastní většiny tvořivých aktivit, pracovních i výtvarných činností. Žádnou elektroniku dosud nemá a kromě tvoření si ráda čte. Má kladný vztah k přírodě, a tak i knižní tituly vybírá většinou podle tohoto zaměření. Při návštěvě školní knihovny si vybrala knížku tvoření z různých materiálů.

Maky

Sportovně založená dívka s chutí k pohybu více než k ručním pracím. V letošním roce k pohybovým aktivitám přidala hru na kytaru a klavír. Má ráda zvířata, a proto s nadšením pomáhá babičce ve skromném hospodářství. Čtení ji moc nebaví, ale vždycky je přinucena. Sama si knížku v podobě dárku nikdy nepřála, přesto ji dostala. Elektroniku využívá převážně jako výukový materiál.

Fif

Z volnočasových aktivit nabízených školou upřednostňuje jednoznačně pohybově zaměřené, Gymnathlon a sportovní přípravu. O víkendu či prázdninách podniká s rodiči a bratry cyklovýlety. Ve městě využívá koloběžku, rád plave a jezdí v létě s partou přátel na vodu. Čtení ho nebaví, raději hraje počítačové hry. Knihu jako dárek si nikdy nepřál, přesto ji někdy našel o Vánocích pod stromečkem. V knihovně ještě nebyl.

Dogman

Manuální činnosti v oblíbě příliš nemá, raději nad něčím přemýšlí. Svým vzezřením budí dojem staršího chlapce. Fotbal i šachy provozuje na amatérské úrovni. Rád tráví volný čas v přírodě zejména průzkumem geologických lokalit a vykopávek, a to i v zahraničí např. na Kypru Paphos, ve Španělsku Empurie. Náměty knižních titulů korespondují s touto tematikou.

Miky

Z nabídky kroužků, které pořádá naše škola, žádný nenavštěvuje. Jinak chodí třikrát týdně hrát fotbal do sportovního klubu. O aktivity v družině nejeví zájem, během volné hry má nejraději pohybové činnosti. Zajímá se o rybaření a jinak většinu volného času tráví u počítače, převážně hraním FPS her (pozn. FPS – first person shooter = střílečka z první osoby). V zimě jezdí na hory lyžovat. Do knihovny nechodí. Čtením zahání případnou nudu.

Mimi

Je z třetího ročníku nejstarší, přesto poněkud infantilní ve svých hrách a postojích. Má v oblibě plyšové hračky, maňásková představení pro nejmenší děti. Z písniček nejraději poslouchá ty o zvířatech, konkrétně „Když jsem já sloužil“ a písničky Z. Svěráka. Velmi ráda tvoří, výsledek často odpovídá zadání. Elektroniku využívá sporadicky, většinou jen ke shlédnutí návodů, pro inspiraci k tvorbě. Ve škole i mimo ni se věnuje pohybovým aktivitám. Ve volném čase sleduje pohádky nebo čte knihy o zvířatech. Ve školní knihovně si oblíbila encyklopedii zvířat, v městské ještě nebyla.

Rozinka

Asi jediná z testovaných osob, která neuvádí žádné pohybové aktivity, jimž by se ve volném čase věnovala. Ve škole navštěvuje keramický kroužek, mimo školu se učí cizímu jazyku, konkrétně anglickému. V družině jí baví všechno. Nejraději však má společné tvoření a týmové vědomostní soutěže. Navštěvuje městskou knihovnu a čte převážně proto, aby se ve čtení zlepšila.

6 Výsledky

6.1 Jak žáci tráví svůj volný čas

Jak žáci tráví volný čas – kroužky, které organizuje škola

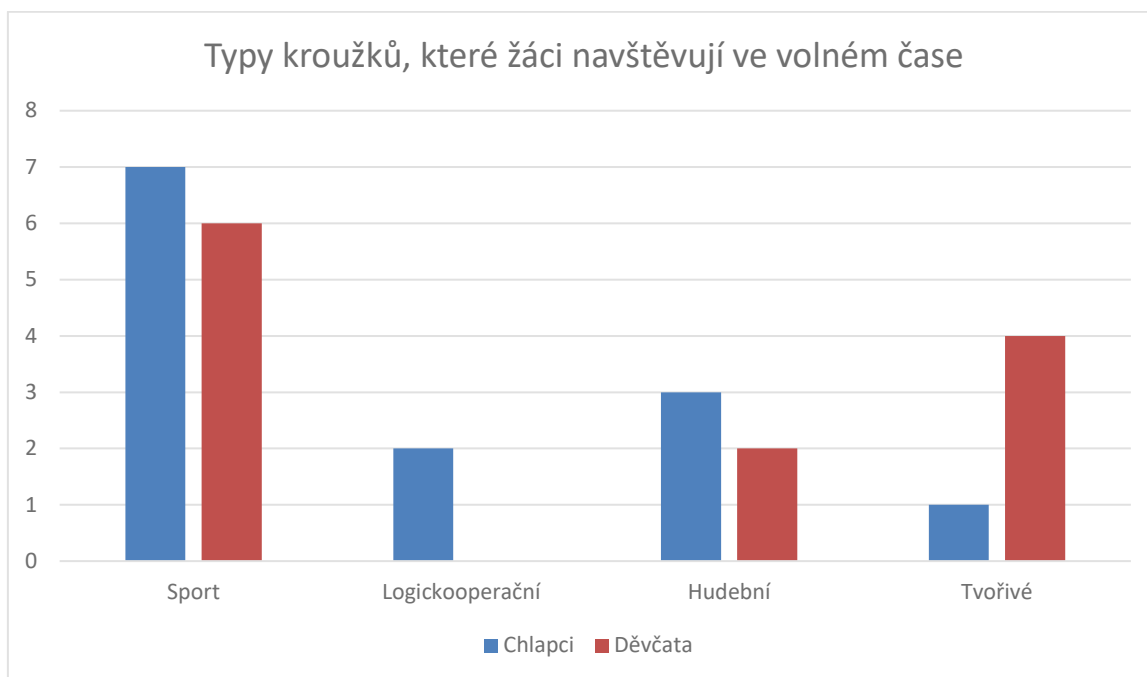
Základní škola, kterou žáci navštěvují, nabízí celou řadu kroužků – a to jak organizovaných pedagogy dané instituce, tak soukromých subjektů. Celkem se jedná o nabídku 27 kroužků různého zaměření: sportovní (basket, florbal, fotbal, Gymnastika, Gymnathlon, judo, inline bruslení, Kriket, Sportovní příprava, tanec Demo), logicko-operační (Legorobotika, programování), hudební (sbor, klavír, kytara), tvořivé (FIE, Keramika, Kutil junior, Výtvarka, Vaření) a podporující znalosti a dovednosti žáků vztahujících se k naučným předmětů (Čeština pro cizince, Doučování, Logopedie, Rolino – doučování AJ, Věda nás baví a Veselá věda).

Z nabídky školy žáci ve výzkumném vzorku využívají 12 kroužků:

- Florbal

- Fotbal
- Gymnastika
- Gymnathlon
- Keramika
- Klavír
- Kriket
- Kytara
- Programování
- Sbor
- Sportovní příprava
- Výtvarka

Kromě volnočasových aktivit organizovaných základní školou žáci navštěvují kroužky mimo školu, a to různého zaměření: skautský oddíl, basketbal, inline bruslení, atletika, ukulele, tenis, hra na bicí, fotbal, kytara, klavír, kytara, plavání, zumba, atletika, šachy a anglický jazyk – souhrnně viz graf č. 1 a tabulka č. 1, která ukazuje, kterými organizovanými aktivitami žáci naplňují svůj volný čas.

Graf 1. Typy kroužků, které žáci navštěvují ve volném čase. Zdroj: autorka

Tabulka 1

Jméno dítěte – přezdívkou	Pohlaví dítěte	Volnočasové aktivity ve škole	Volnočasové aktivity mimo školu
Jerry	Chlapec		Skautský oddíl Basket In line
Mandlička	Dívka	Sbor	Atletika ukulele
Šimi	Chlapec	Kriket Florbal	Tenis Zuš – hra na bicí+ hud.nauka
Viky	Chlapec		Fotbal kytara
Lucifer	Dívka	Gymnastika Sportovky Keramika	
Kochy	Chlapec	programování	
Šokoň	Chlapec	Florbal	Fotbal Klavír plavání
Čertík	Dívka	Gymnastika Keramika	zumba
Liška	Dívka	Fotbal	atletika

		Výtvarka	
Maky	Dívka	Kytara klavír Gymnathlon	
Fif	Chlapec	Gymnathlon Sportovky	
Dogman	Chlapec		Šachy fotbal
Miky	Chlapec		fotbal
Mimi	Dívka	Gymnathlon	
Rozinka	Dívka	Keramika	angličtina

Tabulka 1. Volnočasové aktivity žáků kroužky, které organizuje škola, a kroužku, které žáci navštěvují mimo školu

Volný čas a čtenářství žáků

Z mého dotazníkového šetření dále vyplynulo, že dvě třetiny dětí navštěvují knihovnu pravidelně, zatímco třetina dětí ještě nikdy v knihovně nebyla. Audionahrávky poslouchají dvě třetiny dětí běžně, 3 děti je neposlouchají vůbec a 2 děti jen když je maminka hlasově indisponována a nemůže jim tak číst. Z výzkumného vzorku je dále patrné, že třetina dětí dává přednost knihám před elektronikou, druhá třetina upřednostňuje deskové a počítačové hry a třetí třetina respondentů uvádí, že záleží na situaci. Místem, kde děti nejraději čtou bývá nejčastěji gauč či křeslo v obýváku, postel, sedací vak, či skříň v dětském pokoji. Co se týká využití elektroniky, téměř polovina respondentů používá elektroniku ve volném čase hojně, třetina ji používá občas a jeden z respondentů vůbec.

6.2 Jak se pracuje v družině na rozvoji čtenářství

Školní družina svým zaměřením a náplní patří mezi volnočasové aktivity dětí. Avšak veřejnost i někteří rodiče se tak mohou mylně domnívat, že se jedná pouze o hlídání dětí, které by jinak zůstávaly bez dozoru. Opak je však pravdou a školní družina nabízí dětem bezpočet činností a aktivit. Volíme činnosti odpočinkové či zájmové, lze u obou těchto složek volného času čtenářství rozvíjet. Nejčastější formou rozvoje, kterou jsem mohla

vysledovat napříč školní družinou, je prosté předčítání dětem. Zde bych ráda zmínila některá úskalí, s nimiž se může vychovatel setkat:

Špatný výběr knihy, a to jak námětem, tak vzhledem k věku posluchačů. Dalším aspektem bývá nevhodně zvolený čas. Buď příliš krátký časový úsek, kdy se žák ani nestačí připravit, zklidnit a zaposlouchat, nebo naopak příliš dlouhá doba čtení, kdy posluchač nemá trpělivost a nesoustředí se již. Dle mého názoru do značné míry závisí i na způsobu, kterým četbu dětem předkládáme. Svoji roli při čtení zde hraje především práce s hlasem, intonace, správná výslovnost a schopnost dramatického projevu. Tyto aspekty dokážou i se špatně zvoleným knižním titulem udělat zajímavé dílo k poslechu.

Jak tedy čtení v družině podpořit? Vhodně zvolené, připravené prostředí ideálně bez rušivých vlivů. Motivované, zrelaxované děti, výběr správného titulu, společné čtení, propojení četby s ostatními aktivitami, vhodná forma, tím mám na mysli např. komiks či obrázkové čtení nejen u nejmladších žáků, neboť může být zpestřením i pro ty starší. Přínosem zcela jistě může být návštěva knihovny, ať už cíleně s programem pro danou věkovou skupinu nebo individuálně, kdy si vychovatel sám může pro děti čtenářskou aktivitu připravit. Zapojení do projektů bývá pro děti velkou motivací ke čtení, podpoříme tím nejen jejich prosociální chování, ale právě i chuť k četbě samotné.

Součástí ŠVP naší ZŠ je nejen charakteristika předmětu, ale specifické cíle vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. Z očekávaných výstupů se při odpoledních činnostech ve školní družině zaměřujeme na čtení s porozuměním, porozumění písemných a mluvených pokynů, podporujeme správnou výslovnost a celkově rozvíjíme komunikační kompetenci. Žák na základě vlastních prožitků tvoří krátký mluvený projev např. v komunitním kruhu i při jiných příležitostech.

6.3 Družina pohledem žáků

Nejčastěji žáci uvádí jako důvod, proč navštěvují družinu, trávení volného času s kamarády (např. Fif: *Do družiny chodím proto, abych si užil po škole trošku s kamarády* a podobně i

Dogman: *Do družiny chodím, abych poznával víc svoje kamarády*) a že mohou dle vlastní potřeby a zájmu trávit čas smysluplně, jak dokládá například výrok Čertíka: *Jsem ve družině spokojená, protože je tam hodně her a zábavy.*

Převážně žákyně rádi tvoří (Mandlička: *Nejvíc mne baví tvoření a malování. Do vyrábění se zapojím ráda a jsem zvědavá, zda se mi dílo podaří.*) a žáci chlapci nejraději využívají možnost pohybu, tj. tráví čas na chodbě ping-pongem, stolním fotbálkem atd. a společně trávený čas s kamarády (Šimi: *Líbilo by se mi víc hrát ping pong.*).

Žáci oceňují atmosféru ve družině, kde se cítí dobře, jak například uvádí Čertík: *Je tam příjemná atmosféra, cítím se tam hezky* a čtenářské aktivity s paní vychovatelkou, viz výrok Fifa a Dogmana - *Líbí se mi, jak nám čte knížky a to, jaké knihy nám vybírá, jako je třeba Vynálezce Alva nebo dřívě pavouka Čendu.*

Žáci se shodovali, že jim vyhovuje klid a jasná pravidla, která se dodržují, jak dokladuje například výrok Fifa: *Ve družině je dobrá atmosféra, občas se teda zazlobí, ale paní vychovatelka je přísná a umí si nás srovnat. Nic mě ke zlepšení nenapadá, mě se to tam líbí, jak to je.*

Paní vychovatelku mají rádi a oceňují, co vše umí vyrobit nebo vymyslet za aktivity, např. Dogman: *Líbí se mi, že tvoří hezké věci, je šikovná. Mám ji rád.*

6.4 Realizované aktivity k rozvoji čtenářství žáků ve družině

Základní aktivitou, kterou ve školní družině praktikuji, je předčítání. Menším žákům jsem knihy vybírala sama dle svého uvážení. S dětmi 3. ročníku jsme o výběru diskutovaly a hlasovaly, který knižní titul vybereme.

Na začátku školního roku jsme společně vytvořili čtenářský strom. Tak vznikla nenásilnou formou knižní nabídka, kterou mohly děti využít pro svoji další četbu a následně z ní vytvořit i čtenářský list, který využily ve výuce.

Nápad s žáky vyrobit čtecí okénka jsem dostala na základě výuky v jednom ze 3. ročníků. Žáci se při čtení často ztráceli v textu, přeskakovali řádky, někdy ani nevěděli, ve které části článku se zrovna nacházíme. A to mne přivedlo na myšlenku s dětmi v družině

čtecí okénka vyrobit. Tato pomůcka následně plnila dvojí funkci a posloužila též jako záložka do knihy.

Minikniha, kterou jsme též během tvoření vyráběli, mohla sloužit i jako tajný deníček. Má ideální velikost, a tak se vejde nejen do kapsy, ale třeba i do penálu.

Čtení není jen prosté předčítání, aby děti naslouchaly. Neméně důležitá je dovednost práce s textem. Snažím se dětem v družině napomoci. Ukázala jsem jim obrázkové kostky, s jejichž pomocí mohou tvořit vlastní příběhy. Děti pracovaly ve skupinách. Hodily si třemi kostkami. Na základě obrázků na kostkách pak měly děti vymyslet krátký příběh. Texty jsme si společně přečetly a vyhodnotily.

Uvedu zde pro ukázkou dva příběhy z kostek, které děti 3. ročníku vymyslely.

Modrý tým z obrázku letadla a fontány sepsal následující text: „Věřte nebo ne v jedné zemi se stala zajímavá věc. Ztroskotalo letadlo naštěstí všichni přežili. Jen letadlo zůstalo troskami, ale nikdo nevěsil hlavu. Věděli, že existuje zázračná fontána. V legendě se praví že fontána opraví cokoli. Ale všichni ví že je fontána moc daleko. Rozhodli se, že to risknou. Připravili se na dlouhou cestu. Nakonec přišli k jeskyni, kde byla fontána. Nabrali trochu vody a šli zpět. Opravili letadlo a vše dobře dopadlo“.

V původním textu měly děti řadu chyb, které jsem musela opravit. Pro příklad, pokud žák 3. ročníku píše po „k“ ve slově jeskyně měkké „i“, lze tak usuzovat, že nemá plně osvojené znalosti pravopisu a základních znalostí souhlásek, což je jistě učivo nižšího ročníku než třetího.

Zelený tým měl sestavit příběh na základě obrázku květiny a kostky. „Byla jednou jedna květina, která rostla jen jednou za sto let. Pak byla jedna škola, ve které se to právě učili. Nastala noc a všichni žáci už byli doma a spali a zrovna tu noc ta květina měla růst. Blízko té školy byla skála a na ní to vyrostlo, Byla to květina, která měla na okvětních lístcích čísla a uprostřed byla hodně vzácná kostka“.

Příběhy z kostek si děti velmi oblíbily a kdykoli se ptám, jakou hru si přejí, jsou to po hrách pohybových vždy právě tyto kostky.

6.4.1 Čtenářský strom

Nově jsme zavedli **čtenářský strom**. Využila jsem ročního období – podzimu, proto jsme využili dekoraci strom života a žáci na barevné lístečky zapisovali názvy knih, které již přečetli. Tituly mohou sloužit jako inspirace ostatním spolužákům a lze je využít při představování a doporučování knih v komunitním kruhu.

Z knih, které žáci přečetli a jsou součástí čtenářského stromu, se jedná celkem o 27 titulů:

- Birlibán – Eduard Petiška
- Moje maminka je nej – Eva Horáková
- Ezopovy bajky – Jiří Žáček
- Prevítovi – Roald Dahl
- Dusty – Jan Anderson
- Boj o ostrov – Arthur Ransome
- Co se šeptá v trávě – Eva Horáková
- Velká šance – Jeff Kinney
- Bílý tesák – Jack London
- Malý princ – Antonie de Saint-Exupéry
- Školní strašidlo – Zuzana Pospíšilová
- Kamarádi na výletě – Lenka Jakešová
- Pohádky z lesa – Lenka Jakešová
- O chytré lišce – Alena Soukupová
- Rychlé šípy – Jaroslav Foglar
- Mauglí – Rudyard Kipling
- Hračky na výletě – Alena Špačková
- Prázdniny s delfíny – Françoise Le Gloahec
- Vynálezce Alva – Klára Smolíková
- Dášeňka – Karel Čapek
- Říkání o víle Amálce – Václav Čtvrtek
- Bob a Bobek na cestách – Pavel Šrut
- Ema a její kouzelní ZOO – Amélia Cobb

- Dobrodružství pavouka Čendy – Pavel Čech
- Agnes a zakázaná hora – Veronika Hájek Hurdová
- Bylo nás pět – Karel Poláček
- Chci to vědět – Co umí zvířata – Camilla de la Bédoyere

6.4.2 Knihovnička

Vybudována knihovnička z místa v herně, který původně sloužil jako úložný prostor pro stavebnice apod. (příloha 1) Byly vybudovány 4 poličky knih s dětskou literaturou a časopisy – žáci se na její tvorbě sami podíleli, přinesli knihy, časopisy. Převážně se jedná o knihy pro danou věkovou skupinu – tj. žáky třetího ročníku. Tematicky jsme se snažili pokrýt několik kategorií – pohádky folklorní i autorské pohádky, bajky, encyklopedie a naučná literatura (non-fiction literatura), koledy, říkadla a básně, komiksy a časopisy (např. ABC, Rozmarýnka).

Jedna polička slouží k půjčování a doporučování knih ostatním – žáci měli možnost si přinést jednu knihu, kterou lze sdílet s ostatními jako zápůjčku ve škole (žáci si ji nenosí domů, ale mohou ji číst během volné hry). Na konci školního roku si ji zase odnesou domů.

Nad knihovnou je umístěna mapa, kam si žáci zaznamenávají, která místa v České republice navštívili. Následně využíváme z knihovny atlas. Každý tým má svůj atlas, plní různé úkoly a učí se propojovat své zážitky s tím, co se dozví v knihách, učí se pracovat s mapou, atlasem a obecně naučnou literaturou.

6.4.3 Záložky do knihy a čtecí okénka

Protože jsem zjistila, že žáci jedné z tříd (nejedná se o respondenty tohoto výzkumu) mají nedostatečně osvojenou techniku čtení. Proto jsem se rozhodla na radu vedoucí práce vytvořit společně s žáky čtecí okénka (viz příloha 2), která původně slouží pro podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tato čtecí okénka slouží zároveň jako záložka do knihy.

Z důvodu finanční náročnosti pomůcek pro všechny žáky jsem se rozhodla pro vlastní tvorbu – z kartonu od rýže jsem vytvořila šablonu a z ní si žáci z barevných čtvrtek

vytvořili vlastní šablony, maximálně s jedním piktogramem, který je jednoznačně identifikuje, charakterizuje a zároveň při čtení nerozptyluje.

6.4.4 Čtenářský list

Zjistila jsem, že během výuky si zatím žáci nevedou žádný čtenářský deník ani záznamy z četby. Proto mě napadlo vytvořit čtenářský list (viz příloha 4), kam by si žáci zapisovali důležité informace o knize a zakládali si je například do svého portfolia.

Děti mají do čtenářských listů krátce popsat děj přečtené knihy. Výběr publikace je ponechán na nich samotných. Nejedná se tedy o povinnou četbu s doporučenou literaturou, jak ji známe z minulých let.

Žáci si vybrali tyto knihu ke zpracování čtenářského listu:

- Jerry – Nejhorší učitelé na světě (David Williams)
- Mandlička – Dášeňka čili život štěněte (Karel Čapek)
- Šimi – Táta k příštím Vánocům (Martina Drijverová)
- Viky – Strašidýlko Stráša (Alena Mornštajnová)
- Lucifer – Síska Kyselá (Martina Drijverová)
- Kochy – Čtyři a půl kamaráda (Joachim Friedrich)
- Šokoň – Fotbaláci záhada fantoma v bráně (Roberto Santiago)
- Čertík – Pohádky z lesa (Lenka Jakešová)
- Liška – Eva a její kouzelná ZOO (Amelia Cobb)
- Maky – Všechna moje strašidla /Thomas Brezina)
- Fif – Táta za všechny prachy (David Williams)
- Dogman – Scarlatina – Zesnulá kuchařka (Leticia Costas)
- Miky – Mikuláš a jeho přátelé (René Goscinny)
- Mimi – Deník Mimoňky (Rachel Renée Russell)
- Rozinka – Cukrový svět (Zuzana Slánská)

Analýza čtenářských listů ukázala, že vliv na jejich zpracování má zejména slovní zásoba žáka – někdo si v textu vystačí použitím pouhého jednoho slovesa, jiný má výrazové

prostředky bohatější a jeho mluva je takřka květnatá. Ukázky pracovních listů jsou v příloze č. 4. Jsem ráda, že se mnou navržené čtenářské listy ujaly a že nyní mohu hodnotit i jejich využitelnost v praxi. Od druhého pololetí bude čtenářské listy využívat ve výuce i vybraný prvostupňový pedagog žáků.

6.4.5 Tvorba vlastní miniknihy

Žáci si z jednoho listu A4 podle návodu (Doláková, 2015) vytvořili miniknihovnu (do kapsy), kam si mohli napsat jejich oblíbenou pohádku, zážitek, vyprávění z víkendu, nevšední zážitky z dovolené, zapisovat své emoce, poznatky, poznámky, kreslit obrázky atd. Vzešlo to z jejich vlastního zájmu, kdy si v loňském roce lepili deníčky a sami si je vytvářeli v rámci volné hry.

Žáci si například sepisovali, co jim v minulém týdnu udělalo radost, např. Kochy popisuje, jak se mu v počítačové hře Roblox za pomoci jeřábu a vysokozdvížného vozíku podařilo zkonstruovat letadlo. Miky svou miniknihu pojal jako rybářský deník, v němž si zapisuje svůj úspěch, kdy se mu na Slapech podařilo ulovit kapra: *Chytil jsem kapra. Byl velký 55 cm, vážil 6 kg a pak jsem ho pusil do slunných vod. Byl jsem rád, že jsem něco chytil.* Čertík ve svém miniknize popisuje svoji podzimní cestu středozezemním mořem na zaoceánské lodi. O této nezapomenutelné cestě dívka předem i dlouho poté vyprávěla. Jerry zase zmiňuje výlet se skautským oddílem. Během víkendu navštívili gotický hrad Kost, jež je chráněnou kulturní památkou. Po zhlédnutí hradní expozice prozkoumali i dostupné okolí a potom přenocovali v lese.

Dívky více inklinovaly k tvorbě pohádkové miniknihy. Liška ve zkratce charakterizovala Popelku ze známé pohádky: *Popelku měli všichni rádi, protože byla hezká, měla hezké hnědé oči a krásné vlasy.* Mandlička si vzpomněla na pohádku Sedmero krkavců. Děti mohly převyprávět jako klasické folklorní pohádky, tak si vymyslet své vlastní.

6.4.6 Návštěva školní knihovny

Každý měsíc je pro děti ze školní družiny připraven program ve školní knihovně. Nejen proto, že se blížil čas naší účasti na tomto programu, jsem si s dětmi povídala o knížkách a

pravidlech, jak s nimi zacházet, jak se chovat v knihovně. Ukázalo se z rozhovorů s dětmi zařazenými do výzkumného vzorku, že ač se jedná o žáky již třetího ročníku základní školy, v knihovně celá řada z nich ještě nikdy nebyla, a to ani ve školní knihovně, ani v žádné z poboček Městské knihovny v Praze.

První návštěva školní knihovny proběhla v říjnu loňského roku, a byla tak pro některé děti premiérou. Zaměstnanec školy, který má na starost program pro školní knihovnu, nás přivítal a začal žákům pokládat následující otázky: Proč chodíme do knihovny; Jak se chováme v knihovně; Jak zacházíme s knihami; Co s knihami nesmíme dělat a proč; Jaké jsou výhody knihovny. Děti na otázky odpovídaly poučeně, protože jsme si o tom též povídali již ve školní družině.

Potom byly děti seznámeny s chodem a organizací školní knihovny, kdy a jak vypůjčené knihy vracet atd. V následujícím čase měly možnost prostor knihovny zmapovat, zjistily, do jakých sekcí jsou knihy oborově řazeny apod.

Viky, Šimi a Jerry s nadšením listovali cizojazyčnými slovníky. Liška, Mandlička a Mimi byly nadchnuty publikací o tvořivých činnostech. Rozinka, Čertík a Lucifer byly ohromeny encyklopedií zvířat. Poezie nikoho z dětí nezaujala. Dalším z vybraných žánrů byly knihy o vesmíru. Některé z vybraných titulů si děti zapůjčily domů. Standardní doba výpůjčky činí 4 týdny. V závěru setkání bylo možné klást dotazy týkající se chodu knihovny, vracení i půjčování knížek, ale děti již tuto možnost nevyužily, neboť byly se vším dopředu obeznámeny.

Druhá návštěva školní knihovny proběhla v listopadu loňského roku. Neměl připraven žádný konkrétní program pro naši skupinu, proto toto setkání probíhalo jen jako samostatné prohlížení knihovny a titulů, které si děti samy vybraly. Pro žáky byl tento program nezajímavý.

V prosinci byl program z organizačních důvodů zrušen. Podle kolegyň byla adventní lekce připravena pro žáky v prvním či druhém ročníku, to ale neodpovídá zájmům věkové skupiny třetího ročníku ZŠ. Z mého pohledu by bylo vhodnější program v knihovně přizpůsobit a diferencovat pro věkově odlišné skupiny.

Na základě této zkušenosti jsem zařídila dětem program v Městské knihovně v Praze, který se bude konat v lednu 2024 na téma Astrid Lindgrenové a věkově odpovídá charakteristikám

žákům 3. ročníku ZŠ. Žákům jsem chtěla ukázat, jak to v knihovně vypadá a funguje, neboť některé z nich tam dosud nikdy nebyli. Zároveň jsme tak absolvovali jeden z programů pro školy, které knihovna nabízí. Zkušená a profesně zdatná, milá paní knihovnice, která se věnuje převážně dětem a má s nimi letité zkušenosti, si pro ně připravila program na téma Astrid Lindgrenová. Vybírala jsem z široké nabídky, kterou knihovna v místě mého bydliště nabízí. Vzhledem k věku žáků, obsahové náplni předmětu Český jazyk a knížkám, které již některé z žáků přečetli, se ukázalo, že to téma bylo správnou volbou. Nejprve nás paní knihovnice seznámila s historií budovy, v níž se nyní knihovna na Smíchově nachází. A protože jsme si v mezičase přečetli základní informace, dokázali žáci na otázky týkající se založení knihovny i její architektury odpovídat a většinou i správně. Poté jsme se usadili v dětské části. Vyslechli jsme si krátce střípky ze života švédské spisovatelky. Společně s žáky jsme pak tvořili seznam literatury, kterou výše zmíněna autorka napsala. Na prvním místě žáci jmenovali *Pipi Dlouhou punčochu*. Paní knihovnice pomocí otázek zjišťovala, co vše o příběhu vědí. Dalším ze známých titulů byla kniha *Děti z Bullerbynu, Karkulín ze střechy a Ronja, dcera loupežníka*. Žáci se rozpomínali na jednotlivé postavy a děje ze zmíněných knih. Následovala hra, jejímž cílem bylo dokončit věty na útržcích papíru a přiřadit je k určitému knižnímu titulu. Další hra připomínala Škatulata hýbejte, kdy se žáci měli navzájem vyměnit svoje místa, pokud znali osobu či věc z nějaké knížky, kterou Astrid Lindgrenová napsala. Ke zklidnění rozdováděných žáků využila paní knihovnice připravených lístečků. Žáci pomocí rozpočítadla vybrali ze svého středu „předčítače“. Ten si vylosoval proužek papíru a přečetl nahlas naspaný text. Věta byla jakýmsi odkazem, na jehož základě mělo dojít k uvědomění. Po skončení programu se žáci rozešli po knihovně, kde si mohli prohlédnout a zapůjčit cokoli, co je zaujalo.

Beseda byla vhodně připravená a pro žáky velmi přínosná. Seznámili se nejen s tvorbou a životem spisovatelky Astrid Lindgrenové, ale i s knihovnou jako takovou. Paní knihovnice byla velmi milá a dokázala žáky zaujmout.

6.4.7 Tvorba příběhu na základě čtenářských kostek

Ve školní družině využívám k podpoře čtenářské gramotnosti kromě předčítání i hravou formu v podobě příběhů z kostek (tzv. **Story cubes**). Jedná se o společenskou hru, která rozvíjí představivost a fantazii. Základní hra obsahuje 9 kostek s celkem 54 obrázky.

Nejprve zvolíme počet kostek, s nimiž budeme házet, potom si zapamatujeme obrázky, které padly, a můžeme začít skládat příběh. Přestože žáci nemají dobrou znalost stavby a struktury příběhů, děje apod., velmi rádi tuto hru vybírají i během volných chvil při individuálních činnostech v družině.

Dále jsem na základě seminářů na fakultě začala používat tzv. **čtenářské kostky**, které byly vyvinuty Školními čtenářskými kluby. Čtenářské kostky slouží ke kladení otázek a pomáhají tak žákům lépe porozumět textu. Před čtením samotným se hází kostka žlutá a žáci se tak připravují na četbu. Během četby hází kostkou zelenou, a přemýšlí tak nad průběhem textu. V závěru četby je hozena kostka oranžová, která nabízí otázky ke shrnutí přečteného textu.

Příklady otázek ze čtenářských kostek:

Před začátkem čtení házíme žlutou kostku.

O čem asi vypráví obrázky v knize?

- Co napovídá název knihy?
- Kdo knihu napsal?

V průběhu čtení házíme zelenou kostku.

- Kde se příběh odehrává?
- Které jsou hlavní postavy?
- Se kterou postavou a proč se můžeš ztotožnit?

Po dočtení knihy házíme oranžovou kostku.

- Jaká je hlavní myšlenka příběhu?
- Jak by se mohl příběh jmenovat jinak?
- Jak by šlo vyřešit problém v příběhu?

6.5 Vyhodnocení oblíbenosti jednotlivých činností k rozvoji čtenářství

Během skupinového rozhovoru s dětmi, který se uskutečnil v rámci odpočinkové činnosti formou komunitního kruhu a trval cca 20 minut, jsem vyhodnotila oblíbenost tří stěžejních aktivit k rozvoji čtenářství, které ve školní družině praktikují.

Z rozhovorů vyplynulo, že žáci nejvíce ocenili nově utvořené **čtenářské prostředí**, a to nově zřízenou **knihovničku, čtenářský strom a čtecí okénka**:

Podle Šimiho nabízí zajímavé knížky, Dogman navíc ocenil, že je to vhodná nabídka knižních titulů k půjčování ostatním čtenářský strom dětem. Mikimu se strom líbí a Mandičku zaujal zejména proto, že je najednou výzdoba třídy barevnější a pestrá.

Podobně kladně žáci hodnotili i vytvořenou knihovničku – Viky ji hodnotil jako přínosnou – že čtou, aby se zabavili a zdokonalili. Šokoň dodal, že proto, aby se něco naučili. Všichni se shodli, že její tvorba přispěla k větší nabídce a zamezila nudě: *Když se nudíš, sáhneš po knize a nuda je pryč* (Viky). Podle vymezeného prostoru je knihovna dostačující, jen by rádi přidali další žánry, zejména dobrodružné knížky, cestopisy, encyklopedie a knížky historické.

Lucifer, stejně jako ostatní dívky ve skupině respondentů, nejvíce oceňují čtecí okénka. Chlapci je využívají jako záložky do knížky, děvčata hodnotila převážně nápad a tvůrčí zpracování. Všichni společně ocenili, že tuto pomůcku mohou využít jak sami, tak ji lze poskytnout dětem se specifickými vzdělávacími potřebami, které ji využijí k jejímu primárnímu účelu.

7. Vyhodnocení cílů práce

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo:

Cíl 1: Zmapovat všechny volnočasové aktivity dětí (organizované i volná hra).

Cíl 2: Zmapovat jejich čtenářské aktivity (frekvence četby, oblíbená kniha, kniha jako dárek, předčítání/poslech atd.).

Cíl 3: Zmapovat a popsat oblibu četby u žáků z výzkumného vzorku.

Cíl 4: Podpořit pozitivní vztah dětí ke čtení a literatuře jako takové.

Prvním cílem mé práce bylo zmapovat volnočasové aktivity dětí. Během mého výzkumu u žáků ve školní družině, kde působím jako vychovatelka, jsem mapovala volnočasové aktivity žáků. Výsledek jsem zahrnula do grafu 1. Z něho je patrné, že sportovním aktivitám se věnují všichni chlapci. Zatímco sportujících dívek je méně, naprosto převažují v kroužcích nabízejících tvořivé aktivity. Hudební kroužky, ať už pěvecké, typu sborového zpěvu či hry na nástroj, navštěvují děti téměř srovnatelně, a to bohužel ve velmi malém počtu.

Činnosti ve školní družině mají různorodý charakter, a tak si každý může vybrat dle vlastní volby. Mimo organizované aktivity je zde prostor též pro volnou hru. A právě během ní lze nejvíce pozorovat, zda a jak byly děti motivovány k četbě a práci s knihou. Chlapec, který se převážně věnuje fotbalu, ve volném čase upřednostňuje počítačové hry, v knihovně ještě nebyl, tak právě on sáhl po knize, kterou si vybral v naší nově vytvořené knihovně. Velkým překvapením bylo i to, že ji v ten den odpoledne z větší části přečetl (asi 85 stran textu).

Mým druhým cílem bylo zmapovat čtenářské aktivity těchž žáků ve školní družině. Z mého výzkumu vyplynulo, že 11 dětí čte pravidelně každý den, 3 děti čtou pětkrát v týdnu a jeden z žáků čte méně často, spíše třikrát až čtyřikrát týdně. Průměrná doba čtení u žáků z výzkumného vzorku se pohybuje kolem 15 až 20 minut denně. Zmapovala jsem, jaký mají dnešní děti vztah ke knize. To je patrné jednak z času, který čtení věnují, ale i z jejich přání, tu kterou knihu dostat jako dárek. Ze skupiny respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumu, jsem vyhodnotila následující. 10 žáků si knihu přeje jako dárek, 5 dětí nikoli. Třetina dětí si knihu přeje dostat a zvolený knižní titul opravdu jako dárek dostane,

třetina dětí si jako dárek knihu nepřeje a stejně ji dostane a poslední třetina dětí si knihu přeje, ale dostane jinou. Z mého pohledu byl druhý cíl naplněn a jsem ráda, že dvě třetiny dětí zájem o knihu ve svých přáních projeví.

Mým třetím cílem bylo zmapovat a popsat oblibu četby u žáků z výzkumného vzorku. Mezi nejčtenější knihy z pohledu dětí, které byly účastníky mého výzkumu, řadím převážně knihy dobrodružné, detektivní a naučné. Děti uváděly, že je láká napětí a tajemno, proto volí napínavé příběhy. Ten, kdo má rád humor, volí častěji vtipné příběhy např. *Deník malého poseroutky*. Svět zvířat je nejen tajemný, ale i poučný, a tak řada dětí volí nejraději tuto tematiku. Jednou z knížek, kterou jsem zvolila k předčítání, bylo *Dobrodružství pavouka Čendy* od Pavla Čecha. Tato kniha propojuje napětí, dobrodružství, strhující příběh, kamarádství i zamilovanost. Když byl třetí díl u konce, chtěly děti oslovit autora, zda by nenapsal další. I to svědčí o jejich zájmu pro knihu a čtení.

Dnešní děti čtou odlišnou literaturu než před lety. Během mého šetření jsem zjistila, že dvě třetiny respondentů mají v oblíbě knižní tituly našich českých autorů, zatímco třetina si oblíbila zahraniční spisovatele. Např. japonský komiks *Naruto* (též zfilmován), *Tajemství záhadné sošky*, *Ztřeštěný dům na stromě*. Oblíbené knihy od českých autorů např. *Policejní pohádky*, *Dášeňka*, *Birlibán*, *Ema a kouzelná kniha*. I zde je zřejmé, jak komiksový žánr dnešní děti přitahuje. Je to především napětím, dobrodružstvím a humorem.

Mým posledním cílem bylo podpořit pozitivní vztah dětí ke čtení a literatuře jako takové. V rámci podpory čtenářských dovedností a zejména motivaci k četbě byly realizovány s žáky ve školní družině mnohé aktivity. Předně vytvoření čtenářského prostředí (knihovnička a čtenářský strom), dále zapojení aktivit podporujících čtenářství, jako byla výroba záložek do knihy, práce se čtenářskými listy a čtenářskými kostkami, tvorba vlastní miniknihy a konečně také spolupráce s městskou knihovnou.

S radostí musím konstatovat, že obliba četby u žáků během mé intervence celkově stoupla. Při společném hodnocení žáků, kdy se vyjadřovali k tomu, co je ve školní družině baví a naopak, nejvíce zmiňovali právě aktivity, které jsme společně podnikli. Během volné hry např. vybírali a četli knihy z naší třídní knihovny (ve školní družině), podle knížek kreslili obrázky, vyráběli různé typy záložek do knihy a někteří z nich zkoušeli psát vlastní tvorbu. Velmi se jim líbila nabídka knížek znázorněná lístky na čtenářském stromě. Se

zájmem vypracovali i čtenářské listy. Jejich zájem o knihy byl patrný i při výběru naší společné četby, kdy se většina z nich aktivně zapojila a hledali jsme knižní titul, který by všechny zaujal. S knížkami pracujeme velmi často, a to v průběhu naší celoroční hry. Děti se učí hledat odpovědi na zadané úkoly v atlasech a encyklopediích. Kniha v kapesním provedení nás doprovází i na vycházku do přírody.

Na závěr bych ráda dodala, že během svojí práce vychovatelky ve školní družině, se mi podařilo děti k četbě motivovat a že je stále častěji vídám s knihou v ruce. Věřím, že se knihy stanou jejich průvodci životem a že se k nim budou stále rády vracet.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo podpořit pozitivní vztah žáků 3. ročníku ve školní družině, kde působím jako vychovatelka, ke čtení, dále probudit v nich zájem o knihy a literaturu. Pomocí výzkumu zmapovat čtenářskou gramotnost, zjistit, jaký mají dnešní děti vztah ke knihám a zda rády čtou. Podpořit jejich vnitřní motivaci, aby se knihy staly součástí jejich života a radostí, s níž prožijí svůj volný čas.

V teoretické části charakterizuji mladší školní věk, neboť právě touto věkovou skupinu sem zapojila do svého výzkumu. Seznamuji s definicí volného času a uvádím, jakými způsoby dnešní děti nejčastěji volný čas tráví, a to i pohledem výzkumů z let minulých. Objasňuji pojem školní družina. Popisuji zájmové činnosti i klíčové kompetence, které jsou vymezeny rámcovým vzdělávacím programem.

Vymezuji základní pojmy týkající se čtení a čtenářské gramotnosti. Popisuji typy čtení s odkazem na Gejgušovou (2011) a typologii čtenářů dle Trávníčka (2011).

Definuji pojem čtenářské gramotnosti na základě mezinárodních výzkumů. Laufková (2020) rozděluje čtenářskou gramotnost na čtyři vzájemně se ovlivňující formy komunikace. Dle mezinárodního šetření PIRLS byly zjištěny a popsány aspekty čtenářské gramotnosti. Neméně důležité jsou faktory čtenářské gramotnosti, a to jak faktory vyplývající z úrovně dítěte, tak ty neovlivnitelné. Neopomenula jsem ani zmínku o rozvoji čtenářské gramotnosti dle Zbudilové (2020). Výzkumy z roku 2017 poukázaly na klíčové aspekty potřebné pro rozvoj pozitivního vztahu ke čtení.

Neméně důležitý je fakt, jak si děti knihy vybírají a jaké mají oblíbené žánry. Z mého výzkumu je patrné, že nejvíce v oblibě jsou humorné, napínavé a dobrodružné příběhy. U dětí se vztahem k přírodě též knihy o zvířatech nejen v příbězích, ale i v naučné literatuře.

V praktické části se zabývám jednak dotazníkovým šetřením, ale i stručnou charakteristikou skupiny jednotlivých účastníků, respondentů z výzkumného vzorku. Mezi metody sběru dat jsme zařadila pozorování, individuální i skupinové rozhovory a obsahovou analýzu materiálů. Ve výsledcích svého výzkumu jsme shrnula odpověď na otázku, jak děti tráví svůj volný čas. Využívají nejen aktivity organizované školou a jinými institucemi či subjekty, ale

svůj volný čas tráví i s rodinou, přáteli a kamarády. Z nabídky školy využívají 12 kroužků, ale navštěvují i kroužky různého zaměření mimo naši ZŠ.

Abych u žáků podpořila zájem svých žáků o knihy, čtení a čtenářství, realizovala jsem celou řadu aktivit. Jednak jsem vytvořila podnětné čtenářské prostředí (knihovnička a čtenářský strom), dále zapojila aktivity podporující čtenářství – výrobu záložek do knihy, práci se čtenářskými listy a čtenářskými kostkami, tvorbu vlastní miniknihy. Nově jsme navázali spolupráci s městskou knihovnou. Z rozhovorů s žáky jsem zjistila, že nejvíce ocenili právě čtenářské prostředí – vybavenou knihovničku (i když by další tituly a žánry rádi žáci doplnili o další), čtenářský strom – kde si žáci mohou doporučovat knihy, a záložky do knihy a čtecí okénka.

Na závěr samotný jsem si položila otázku: „Proč je čtení důležité?“ Na základě čtení objevují děti krásu českého jazyka, rozvíjí a obohacují svoji slovní zásobu, kultivují svůj mluvený projev, který dotváří jejich celkový projev, utváří si vlastní názor. Četba je zdrojem informací a spolehlivý základ všeobecného vzdělání. Knihy jsou také důležitou součástí naší historie, neboť je-li vzpomínka interpretována pouze jako příběh, může upadnout v zapomnění.

Seznam použitých informačních zdrojů

DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

ČERNÁ, Olga. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

FASNEROVÁ, Martina. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0289-1.

FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018.

JANOTOVÁ, Zuzana, Simona BOUDOVÁ, Martina HAVLÍČKOVÁ, Barbora HALBOVÁ, Dana PRAŽÁKOVÁ, Veronika FIEDLEROVÁ, Tomáš PAVLAS a Josef BASL. *Mezinárodní šetření PIRLS 2021: národní zpráva*. Praha: Česká školní inspekce, 2023. ISBN 978-80-88492-32-0. Dostupné online z: [Narodni-zprava_PIRLS_2021_final.pdf \(csicr.cz\)](https://www.csicr.cz/Narodni-zprava_PIRLS_2021_final.pdf)

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole: podíl doporučené četby na dětském čtenářství = Non-mandatory reading and goals of literary education at elementary schools : proportion of recommended reading within the children's actual reading*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času, trendy pedagogiky volného času*. 2. vydání, Praha 2011. ISBN 978-80-262-0300-7.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna, *Rok ve školní družině*. Praha: Portál 2007, ISBN 978-80-7367-341-3.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3875-8

KOL. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín, KVIC 2012, dostupné

http://www.kvic.cz/aktualita/2370/Metodika_rozvoje_ctenarstvi_a_ctenarske_gramotnosti

LAUFKOVÁ, Veronika a Adéla GOLDMANNOVÁ. Rozvoj čtenářské pregramotnosti v praxi mateřské školy [online]. [Česko]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-194-4. Dostupné zde: <https://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2020/11/08/rozvoj-ctenarske-pregramotnosti-v-praxi-materske-skoly-2/>

LAUFKOVÁ, Veronika. Čtenářský koutek v mateřské škole s doporučením na kvalitní tituly vydané po roce 1989. Ilustrovala Adéla GOLDMANNOVÁ. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 9788076031937. Dostupné zde: <https://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2020/11/08/rozvoj-ctenarske-pregramotnosti-v-praxi-materske-skoly/>

LAUFKOVÁ, Veronika. Čtenářská gramotnost z pohledu rámcových a školních vzdělávacích programů. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání, 1*, 2018, s. 29–61.

PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014.

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 01. 2006, [cit. 2024-01-03]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>>. ISSN 1802-4785.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem. Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.

ŠLAPAL, Miloš. *Dílna čtení v praxi*. Metodický portál RVP.cz: Odborné články [online]. 9. 8. 2011, [cit. 2024-05-25]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2719/DILNA-CTENI-V-PRAXI.html>

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Překnížkováno: co čteme a kupujeme (2013)*. Brno: Host, 2014.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje (2018)*. Brno: Host, 2019.

VÁGNEROVÁ Marie. *Vývojová psychologie, Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1

ZBUDILOVÁ, Helena. *Literární výchova ve volném čase*. Jinočany: H & H, 2020.

ŽALSKÁ, Kateřina. *Dílna čtení se sadou otázek*. Dobříš: Šafrán, 2021. ISBN 978-80-907087-6-1.

Seznam příloh

Příloha 1 – Knihovnička

Příloha 2 – Čtecí okénka

Příloha 3 – Čtenářský strom

Příloha 4 – Čtenářské listy

Příloha 1: Foto knihovničky s mapou

Fotografie 1. Knihovnička s mapou ČR. Zdroj: archiv autorky

Příloha 2: Čtecí okénka

Fotografie 2. Čtecí okénka. Zdroj: archiv autorky

Čtenářský list

Název knihy:

Autor:

Ilustrátor:

Hlavní postavy:

.....

.....

Děj:

.....

.....

.....

.....

.....

Obrázek:

Hodnocení:

Čtenářský list

Název knihy: *Těchže písniček. Vánoční*

Autor: *Martina Dvořáková*

Ilustrátor: *Jarmila Marešová*

Hlavní postavy: *Eva, Jan, maminka*

Děj: *Jan a Eva umějí kástičky. Rozhodly se, že vánoční nověka kástička. Nejdříve se jim líbilo, pak se začaly hrabat a nakonec měly různé přijmení. Pan Adam se poučil se jim. přeštal líbit, když se spili. Pan Dvořák se pyšněl. Když se dali jináčka. Nakonec si vybral pan Adam a paní Kocouška, který byl napíjet se šel.*

Obrázek: *chy hodiny. Maminka dala paní Kocoušce káseň.*

Hodnocení:

Čtenářský list

Název knihy: *Uraždil jsem svého*

Autor: *Alena Moravská*

Ilustrátor: *Čestmír Mlýnský*

Hlavní postavy: *Uraždil jsem svého, Kočka*

*Luisa, Bubu, Matěj, Lásek - na-
pousek, Helenka.*

Děj: *Kočka Luisa se stala. Uraždil jsem svého hledat do města a vstal si na pomoc kamarádů. Když si v Ládina. Už nebyla. Slušná měla káseň. To bylo překvapení.*

Obrázek:

Hodnocení:

10.01.24 13:24 PHOTO-2023-11-26-10-14-24.jpg

Čtenářský list

Název knihy: *Poláčekova hra*

Autor: *Lenka Janková*

Ilustrátor: *Dagmar Medová*

Hlavní postavy: *Dávkli rodinka: Káča, maminka, Janča, Václav, Pepík a Jiřík*

Děj: *Dávkli se přestěhovali do Dávkli rodince a ke mně se přestěhovali. V Dávkli staré a Kubu šel se sáms hra a další rodinka. Takže Káča a maminka šli přes dom a maminka se se. Každý večer se maminka dala sáms hra a sáms hra sáms hra sáms hra.*

Obrázek:

Hodnocení: ★★★★★ 1

10.01.24 13:24 PHOTO-2023-11-26-10-14-24.jpg

Čtenářský list

Název knihy: *SCARLATINA*

Autor: *Lolita Cosío*

Ilustrátor: *Victor Bismar*

Hlavní postavy: *Carla, Román, dědeček, Muchomůrka*

Děj: *Román se chtěl naučit vařit ale moc se naučil. Román mu v tom mnoho kucharka Carla. Carla mu naučila do rožníku a do m. de Muchomůrka mu naučila.*

Obrázek:

Hodnocení: ★★★★★ 1

10.01.24 13:24 PHOTO-2023-11-26-10-14-24.jpg

Čtenářský list

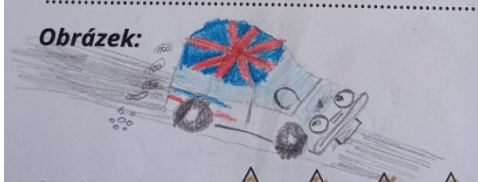
Název knihy: *Patrola na nesechovské vozech*

Autor: *David Walliams*

Ilustrátor: *Tony Ross*

Hlavní postavy: *Frank, Denis, Rika, pan Vělková, Rada*

Děj: *Bývalý automobilový závodník Denis se dostal do problémů s policií a s gangem. Na cestě mu pomohl jeho syn Frank, který věděl o jeho minulosti.*

Obrázek:

Hodnocení: ★★★★★ 1

10.01.24 13:24 PHOTO-2023-11-26-10-14-24.jpg

Čtenářský list

Název knihy: *Čtyři a půl kamaráda*

Autor: *Jochim Fjerdal*

Ilustrátor: *Reinhard*

Hlavní postavy: *Kalle, Ferda, Pefka, Redkovičky, pes Lesník a šelk*

Děj: *Carla kamarád má se kterými si hrává. Když se dostal do problémů s policií a s gangem. Na cestě mu pomohl jeho syn Frank, který věděl o jeho minulosti.*

Obrázek:

Hodnocení: ★★★★★ 1

